

637

על אדמת עמי

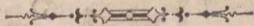
ספר מלעי בו יספר אשר הויתי, חקרתי ותכנתי
אדות א"י בכלל ואדות הישוב החדש בפרט והשקפה
כללית ע"ד הקולוניאציא.

על אדמת עמי קוץ שמיר תעלה (יסעיה ל"ג)
וזה חויתי ואספיה (איוב ס"ו)

מאת

הצעיר לבית הלוי

יצחק הורוויץ

ווארשא

בדפוס האחים שולדבערג, דויקא № 1
שנת תרנ"ג לפ"ק

106

אשר עשה לי ה' - כי יצאני ממצרים
כי יצאני ממצרים - כי יצאני ממצרים
כי יצאני ממצרים - כי יצאני ממצרים

אשר עשה לי ה' - כי יצאני ממצרים
כי יצאני ממצרים - כי יצאני ממצרים
כי יצאני ממצרים - כי יצאני ממצרים

פאלינר; באצ'ר לסיול, ארזאן אטא, מרמיו פירא ואלג -

114416

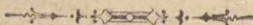
על אדמת עמי

ספר מסעי בו יספר אשר חזיתי, חקרתי ותכנתי
אדות א"י בכלל ואדות הישוב החדש בפרט והשקפה
כללית ע"ד הקולוניאליזא.

על אדמת עמי קרן שמיר תעלה (יפעה ל"ג)
וזה חזיתי ואספרה (איזכ ט"ו)

מאת

הצעיר לבית הלוי
יצחק הורוויץ.

ווארשא

בדפוס האחים שולדבערג, דויקא № 1
שנת תרנ"ג לפ"ק

Аль-адматъ ами

т. е. На землѣ моего народа.

соч. **I. ГУРВИЧА.**

ВАРШАВА.

Въ Типографіи Братъевъ Шульдбергъ, Дикая № 1.

1893.

Дозволено Цензурою
Варшава, 9 Февраля 1893 года.

מגיש

לכבוד

הורי ומורי אבי

מר שלמה בן אליעזר הלוי

ומרת אמי הכבודה

בלומה לאה בת נטע

מאת בנם

המחבר .

תוכן הענינים .

5	.	.	.	.	אל הקורא .
6	.	.	.	.	השקפה .
9	.	.	.	.	העיר יפו .
14	.	.	.	.	הועד הפעל , פעולותיו ופועליו .
25	.	.	.	.	הקולוניות .
47	.	.	.	.	העיר הבנויה .
55	.	.	.	.	יום המר .
59	.	.	.	.	אחרית דבר .

אל הקורא !

מושג ספר מסעי זה מכל שאר ספרי מסעות כי לא להודיעך באתי באיזה עיר נחתי, כמה שעות עשיתי במקום פלוני, כמה שלמתי עבור הספינה או עבור עגלה וכדומה דברי הכל אשר למשא המה להקורא: רק לתת לך מושג נאמן מארץ אבותינו ועריה ומושבותיה החדשות בדברים נאמנים בלי הפרזות וגוזמאות — זה כל ישעי וחפצי. וזאת אוכל להבטיח נאמנה כי בכתבי זכרונותי בספר היה חותם האמת מול פני; ואני תפלה שיהיה לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך . . .

א

השקפה.

לבי בקצה מורח ואנכי בסאת מערב
איך אטעמה את אשר אכל ואיך יערב
(משיכי ל' יהודה כלוי) .

שבעה שבועות וחצי עשיתי בארץ אבותינו הקרושה,
בפלשמינה הייתי ואת ציון בעיני חזיתי בארץ הנושנה מכל
הארצות. הארץ אשר כל איש ואיש מאיזה עם ודת שיהיה
יש לו תשוקה גדולה רבה ועצומה לתור אותה ולראות את
חמודותיה את שרידי עתיקותיה ואת הזקנה החופפת עליה;
ארץ אשר כל הממלכות האדירות תקעו בה יתד בארמנותיהם
במירותיהן, כי חמודות היא להן... זאת היא הארץ אשר
מקדם קדמתה היתה שרתי בגוים גברת ממלכות, ואשר מפי
העליון יצאו עליה המלים „ארץ זבת חלב ודבש“ אשר עיני
היוצל כל בה תמיד „מראשית השנה ועד אחרית השנה“,
הארץ אשר מחוקקנו הגדול, זה האיש משה, התחנן אל
אדון העולם „לעבור ולראות את הארץ הטובה“*) זאת היא

(* מה יקרים ונשגבים לנו דברי המדרש (רבה ואתחנן) „אמר לפניו
רבשׁׁע עצמותיו של יוסף נכנסו לארץ ואני איני נכנס לארץ אמר
לו הקבׁה מי שהודה בארצו נקבר בארצו ומי שלא הודה בארצו אינו
נקבר בארצו, יוסף הודה בארצו מניין, גבירתו אומרת ראו הביא לנו
איש עברי וגו' ולא כפר אלא „גַּב גַּבְתִּי מֵאֶרֶץ הַעֲבָרִים“. נקבר
בארצו מנין שנאמר את עצמות יוסף אשר הגלן ממצרים קברו בשכם

הארץ אשר אף עתה אחרי השמה זה כאלפים שנה עוד לא נמח וזכרונה מלבנו. כמה ממלכות וממשלות אשר נתנו חתיתן על פני כל, כבר נשכחו מארץ החיים וכאלו לא היו ולא נבראו כי נסחפו מזרם העת השוטפת את כל, והארץ הזאת עוד קדושה וחמודה היא, עוד בשם „ארץ חמדה“, תבנה, עוד לשמה ולזכרה תאות נפש כל אדם, עוד ינהרו אליה כל הגוים מכל אפסי עולם, עוד יבקרו אותה מפורי המדינות קברניטי הלאמים. לא לחנם כנה אותה הנביא יחזקאל „צבי היא לכל הארצות“ ולא לשוא קרא אותה החווה הענתותי „צבאות הגוים“ וכיחוד אצלנו אשר בכל רגע ורגע נזכר אותה ובתפלותינו בשיחותינו בעת צקון לחשנו ובימי שמחתנו ומועדנו נעלה אותה על לוח לבנו וכאבן השואבת מושכת את לב כל איש ישראל אליה, כי מי זה האיש אשר לב עברי דופק בקרבו ונפשו לא תכסוף לראותה בעיניו ולחונן עפרה; לא נשגה אם נחליט שאין בקרבנו איש אשר לא כמה בשרו לחזות בנעם ארץ אבותינו, נביאינו ומלכינו. שוא לכם אתם שונאנו ומנדינו האומרים עלינו שרוח הלאומי אפסה מקרבנו, שקר הדבר, אין לך איש בישראל אשר לא יעלה על לבו בכל יום חבת ירושלים עיר הקודש ביראת הכבוד, ומה תגל נפש יהודי אם יקרה לפניו איש אורח הבא משם! הלא לגדולתו אין חקר ולשמחתו אין קצה, יאכילהו וישקהו ובעינים מפיקות נעם יביט עליו ויעשה את אזנו כאפרכסת לשמוע את דבריו, כי יקרה לו כל מלה אשר

אתה שלא הודית בארצך און אתה נקבר בארצך, כיצד בנות יתרו אומרות „איש מצרי הצילנו מיד הרועים“ ותוא שמע ושחק לפיכך לא נקבר בארצו, כי לא תעבור את הירדן הזה“

יֹאזִין וַיִּקְשֹׁב עַל אֲדוֹת אֶרֶץ חֲמַדְתּוֹ. כֹּאִישׁ יְהוּדִי אֲשֶׁר לְבֹו
וּנְפִשׁוֹ רַק „לְאֶרֶץ אֲבוֹתָיו” נִמְנֵיתִי גַם אֲנִי וְכֹל יָמַי צִבְאִי עֲלַי—
הָאֶרֶץ שְׂאֵלְתִי אֶת נַפְשִׁי מִתִּי יִבּוֹא הַיּוֹם הַמּוֹב אֲשֶׁר אֶאֱשֶׁר
לְעֹלֹת אֵל „הָאֶרֶץ”; יוֹם אֲשֶׁר כָּל חֲמוּדוֹתֶיהָ יוֹפִיעוּ אֵל מוֹל
פְּנֵי, יוֹם אֲשֶׁר בְּעֵינַי אַחֲזָה אֶת קִבְרוֹת אֲבוֹתֵינוּ, מִלְכֵינוּ וְחֻוּיָנוּ.
וּבִפְרָט הַדְּבָרִים הָעוֹמְדִים חַיִּים לְנֶגֶד עֵינֵינוּ כְּמוֹ הַמוֹשְׁבוֹת
הַחֲדָשׁוֹת אֲשֶׁר נִבְנְנוּ עַל יְדֵי אַחֵינוּ זֶה מִקְרֹוב; לְדַעַת וּלְרֹאוֹת
אֶת שְׁלוֹם אֲבֵרֵינוּ הָעוֹבְדִים בּוֹעֵת אַפִּים לְבַל עֲצֵלְתִים וּרְפִיזִין
יָדַיִם, לְרֹאוֹת וּלְחַזּוֹת עֵין בְּעֵין אִיךְ אַחֵינוּ עֲצָם מִעֲצָמָנוּ
חוֹרְשִׁים עוֹדְרִים וּמִנְכָשִׁים וְעוֹשִׂים בְּכָל עֲבוּדָה הַמְחִיָּה אֶת
בְּעֻלְיָה וְהַמְחִיָּה גַם אֶת הָאֲדָמָה מִשׁוּמְמוֹתֶיהָ. הֲלֹא בִזָּה עוֹלָם
חָדָשׁ נִרְאָה, כִּי הִנֵּה הָעֵבְרִי בְּאֶרֶץ הָעֵבְרִים יִחְשׂוֹף זֵרוּעֵי יָדָיו
לְזֹרֵעַ וּלְנִטְוֵעַ וּלְהַיּוֹת כּוֹרֵם וְיוֹגֵב — הַוּדוֹת לְמָרוֹם שׁוֹכֵי־תֵי לְיוֹם
הַזֶּה אֲשֶׁר לוֹ כִּלְתָהּ וּנְכַסְפָּה נַפְשִׁי זֶה כְּמֹה. שְׂמַנָּה יָמִים
עֲבַרְתִּי בְּאֵנִיָּה עַל הַיָּם הַגָּדוֹל וְאִם אֲמַנֵּם מִעוּרֵי לֹא נִסִּיתִי
לְעִבּוֹר אֲרַחּוֹת יָמִים וְעַל הַיָּם מִשְׁלָה בְּמִשְׁךְ מִסְעֵי רוּחַ סַעְרָה,
בְּכָל זֹאת לֹא נִהִיִּיתִי וְלֹא נַחֲלִיתִי וּנְפִשׁוֹ דִּרְכָה עֵז, כִּי הַדְּמוּיוֹנוֹת
אֲשֶׁר הִתְעוּרְרוּ בְּקִרְבִּי כִּי עוֹד מַעֲטָ וְעַל אֲדַמַּת הַקֶּדֶשׁ
תַּעֲמוּדְנָה בְּמִרְחַב רַגְלִי, הִמָּה הִפִּיחוּ בְּקִרְבִּי רוּחַ חַיִּים וּבַעֲזוֹר
הָאֵל בְּאֵתִי בְּשִׁלּוֹם וּבִשְׁעָה טוֹבָה בַּעַת אֲשֶׁר הִגִּשְׁם הָיָה עַל
הָאֶרֶץ לְשִׁשּׁוֹן כָּל יוֹשְׁבֵי הָעִיר וּלְשִׁמְחַת לְבָבָם. וּבַעֲרַב שַׁבַּת
קִדְשׁ אַחֵר הִצְהַרְתִּים כִּבְר פִּסְעֵתִי עַל אֲדַמַּת הָעִיר יָפוּ, הָעִיר
אֲשֶׁר קִדְוֵשׁ יֹאמֵר לָהּ, הָעִיר הַיּוֹשֶׁבֶת עַל חוֹף הַיָּם וּמִבּוֹאוֹת
יָם, הָעִיר אֲשֶׁר מִפְּנֵי יִקְרַת עֲרֻכָה קִבְעֵתִי לָהּ פֶּרֶק מִיּוֹחַד.

ב

העיר יפו .

הואת העיר ? יתפעל ויתפלא למראה עיניו האיש אשר
זוה אותה לפני שנים אחדות בעת אשר עוד לא נראה
מאחינו היהודים בחוצות העיר רק ועיר שם, בעת אשר שנים
שלשה תושבים אשר בשם „חיים" יכוננו: האחד נקרא בשם
„חיים של חלוץ עצמות" והשני „חיים שאין בו כושה וכלימה"
היו ראשי העיר, בעת אשר היהודי פחד לצאת ברחובותה
משהחלה השמש לערוב בעת אשר הערבי התרחק מעל
איש יהודי כמטחוי קשת. ומה אנו רואים עתה?
היהודים שוטטים עתה בחוצות העיר בקומה זקופה ובאין
מפריע ולא יגורו עוד מפני הערבי הפראי כי לאט לאט
החלו הערבאים להתקרב אל אחינו ולהתבונן אל מעשיהם
וכבר שנו רבים מהם את בגדיהם האזויאטים לקצר בתחתונים
ולהאריך בעליונים וילבשו תמורתם בגדי האירופים וביחוד
זכתה העיר יפו לגדולה בשנים האחרונות מעת אשר החל
אחינו לבוא בהמוניהם על אדמת הקדש, כי זאת העיר יפו
עיר החוף היא רוכלת עמים, היא באה בקשר המסחר את
כל הארצות וסחורות מסחורות שונות מובאות מהכא להתם
ומהתם להכא; ואת העיר הראשונה אשר תחוינה עיני העולים
בבואם לארץ אבותינו, וכל אחינו הבאים לארץ הקדושה,
אלה לתור את הארץ, אלה לקנות אחוזות ונחלות, ואלה
לבלות ימיהם על הר ציון יסורו אליה בראשונה ובה יגמרו
כל העסקים והמסחרים. בה יעשו חווה הקונים עם המוכרים,

שמה יבלו העת הנוסעים והתרים, ובאמת ראויה היא להקרא „מטרפולין של ארץ הצבי“ ואף גם זאת כי כמעט כל הקולוניות נמצאות בקרבת העיר הזאת ובכן כל הקולוניסטים דרושים לפנות אליה בכל עניניהם ועסקיהם; ומה גם עתה אשר בקיץ הזה *) אין לך שבוע ושבוע שלא הופיעו בשערי העיר יפו ממאתים עד שלש מאות מאחינו לבשה העיר צורה אחרת, צורה אירופית, צורה של חיים וקול שאון והמון נשמע בתוכה מהמון אחינו הבאים; זאת היא אחת הפלאות שבהן יצטיינו אחינו בני עמנו שבכל מקום בואם המה המניעים את הנלגלים והם יעשו כמרקחה את העיר אשר בה יכירם מקומם. קח נא למשל את העיר יפו אשר כארבעים אלף ערביאים נמצא בה, ובכל זאת לפני בוא אחינו היתה שוקמת על שמריה וקולה לא נשמע בין החיים ועתה נמצאים בתי מסחר שונים העומדים על תלם וחניות ופונדקאות למכביר ועוד מעט ואף קול החליל מבתו-חרושת-המעשה הנה ישמע, אף קול השוט והשבט ורעש האופן מהמרכבות המרקדות אשר תשתקשקנה בחוצות העיר מאלה העוברים והשבים אשר יפיהו רוח חיים בקרבה. גם בזאת תשתנה העיר יפו במראיהם ובמיפוסיהם של תושביה החדשים השונים איש מרעהו תכלית שנוי, שם נפגוש אנשים באים בימים בעלי-שם בעלי-צורה, אנשים חרדים לדבר ר' המקימים גם ה„תרי”ג” שב„תרי”ג” ולעמתם צעירים לימים אשר על כרכי הרור החדש נתגדלו, צעירים שהגיעו למדרגות נבוהות במדעיהם אשר קבלו בבתו מדרשי החכמה, צעירים אשר לשון קדשנו כמוזר נחשבה להם והם מדברים רק בלשון המדינה אשר ממנה גורשו עד כי אם נהיה בחברתם

*) בשנת תרנ”א אשר רבים היו הנוסעים לאה”ק ובתוכם הייתי גם אני.

נדמה לנו כי על אדמת נכר תעמודנה רגלינו; אם נקשוב לדבר הזקנים הנה נשמע שארץ ישראל טובה היא רק זה בעוכרה כי הצעירים בחרו בה לשבתה ועל ידם היהדות תלך ותחסר, ואם נאזין לדברי הצעירים אזי נשמע כי פלשתינה אך אז היתה ארץ טובה ומבורכת אלו לא נראה ולא נמצא בה אף אחד מדור הישן. ועתה אל מי המשפט ואת מי ילין צדק? גם מאלה אנשים שפשמו את מלפיהם במקום מגוריהם מצאו שמה מנוס ומסתר* (אף בנים שגלו מעל שלחן אבותיהם וחתנים המתקוטטים בחותניהם מצאו מפלט שמה, וגם אלה האבות אשר לאי-הצלחתם בנותיהם הגיעו כבר לפרקן ואין פורש כנפיו עליהן, כי הצעירים יבקשו שלוחים יותר ממה שיד האבות משגת לתת, מוכרחים היו להתיישב שמה, כי בה סחורתם מתבקשת והרבה קופצים עליה. גם ישנם רבים שעל פי מצות הרופאים נמו שם אהלי אפרנס כי אוירה טוב ומחיה נפשות***) וכיותר נפגוש את אלה החדשים אשר מקרוב באו, הם הצירים השלוחים מהאגודות אשר בשם „דעלעגאמען“ נקראו שרבו בעת האחרונה כילק וכפשפשים המה שמו את העיר יפו כמרקחה, כי על ידם היוקר יאמיר, כי באים הם על חשבון אחרים, אוכלים ושותים ומתפטמים כעגלי מרבק ובעל המלון עומד לפני „הדעלעגמ“ לשרתו בדחילו ורחימו ויתן לו מנה אחת אפים ויבכרהו על פני כל האורחים האחרים, לזאת לא ימהרו לעזוב את

(* הראשון אשר סלל הדרך עבור הפשטנים הוא ה' ב' מעיר פ.

(פלך קאוונא) ואחריו נגרו אחרים.

***) ידענו רבים שאוירה דא' חזק את גום ויהיו לאנשים בריאים

וחוקים.

העיר ויבלו שמה זמן כביר בטוב ובנעימים ועל פני כל העם
יִקְבְּדוּ וּכְבֹר הַמְצִיאוֹ תַחְבְּלָה שֶׁהֲדַעְלֵעֲגָאִים יְהִי נִפְרִים
לְעֵינֵי כָל כִּי הַתּוֹ תוֹ עַל בְּגֵדֵיהֶם כַּעֵין „מִגֵּן דוֹד“ אִמְנֵם
מֵאִשֶׁר זֶה הָאִישׁ אֲשֶׁר בֵּין הֲדַעְלֵעֲגָאִים נִפְל לֹ חָבְלוֹ , כִּי
לְגִדּוּלְתוֹ אֵין חֶקֶר וְאֲשֶׁרֵי הָאִישׁ שִׁכְכָה לוֹ ; וְלִכֵּן גַּם הָאֲנָשִׁים
הַסְרִים לְאִיזוֹ עֶסֶק אַחַר שְׂאִין לוֹ שׁוֹם יַחַס וְקֶשֶׁר עִם „עֲבוּדַת
הָאֲדָמָה“ בְּרֵאוֹתֶם אֵת הַיֶּקֶר וְהַגְּדוּלָה אֲשֶׁר יִנְחָלוּ אֱלֹהֵי הֲדַעְלֵעֲגָאִים
הַתַּחֲכֵמוֹ וַיְכִנּוּ אֶ"ע גַּם כֵּן בִּשְׁם „דַּעְלֵעֲגָאִים“ וְאִף הֵמָּה זָכוּ
לְהִיּוֹת נִמְנִים בְּרֵאשׁ הַקְּרוֹאִים וְלִהְיוֹת אֵת הַשּׁוֹק וְהַעֲלִיָּה .
נְהִירָנָא כִּד הוּי בָּא אִישׁ פְּלוֹנִי מַעִיר פְּלוֹנִית שֶׁהַתַּאֲמַר
ג"כ לְדַעְלֵעֲגָאִים אֹלָם לְאִסּוֹנוֹ נִמְצָא אוֹ בֵּן עִירוֹ שֶׁהַכְּחִישׁוּ
עַל פְּנֵיו בְּאִמְרוֹ שְׂאִין בַּעִירוֹ שׁוֹם „אֲגָדָה“ אוֹ „חֲבֵרָה“ שִׁישְׁלָחוּ
אִיזוֹ צִיר לְקִנּוֹת לְמוֹ נַחְלָה וְאֲחוּזָה , בַּתַּחֲלָה נִשְׁתַּתֵּק
הֲדַעְלֵעֲגָאִים וְאוּיֹל סוֹמְקָא וְאֵתִי חִיּוּרָא מִפְּנֵי הַחֲרָפָה וְהַבּוֹ
אֲשֶׁר הֵמִיט עֲלָיו אוֹתוֹ הָאִישׁ , כִּי בְּאִמַּת עִמְרַת הֲדַעְלֵעֲגָאִים
לֹא הִיְתָה הוֹלְמָתוֹ , בְּכ"ז אַחַר זִמָּן קָטַם מִצָּא תַחְבְּלָה אֵיךְ
לְגוֹל מַעֲלִיו אֵת הַחֲרָפָה בְּאִמְרוֹ כִּי הוּא „דַּעְלֵעֲגָאִים“ לֹא
מֵאֲגוּדָה רַק שְׁלוּחַ הוּא מְרַעִיתוֹ לְקִנּוֹת לְמַעֲנֵה חָבֵל אֲדָמָה
זוֹאֵת לֹא יוֹכֵל שׁוֹם בֵּן אָדָם לְהַכְּחִישׁוֹ וּבִכֵּן נִשְׂאָר הָאִישׁ עַל
מַעֲמָדוֹ וְעַל מַכּוֹנוֹ . וּמַעֲשֵׂה בְּדַעְלֵעֲגָאִים אַחַר שַׁעֲשֵׂה זִמָּן רַב
בְּאַרְץ הַצְּבִי וְלֹא פִעַל כְּלוֹם בְּנִסְיַעְתּוֹ , כִּי לֹא נִמְצָא לוֹ כָּל
חֶלֶק וְנַחֲלָה לְקִנּוֹת עֲבוּר אֲגָדָתוֹ , אֹלָם בְּרֵאוֹתוֹ שֶׁחִבְרִיו בְּנֵי -
גִּילוֹ כִּבְר מִצָּאוּ קֶרְקַעוֹת וּפְרַדְסָאוֹת וְכִבְר שְׁבָחוּ אוֹתָם
הַשְּׁבַחְנִים הַכְּתַבְנִים בְּהַעֲתוֹנִים עַל פְּעֻלָּתָם וְעַל טוֹב מַעֲלָתָם ,
הַתַּאֲפֵק כָּל יוֹכֵל עוֹד וַיִּשְׁנֵם מִתְּנִיּוֹ וַיַּעֲבוּר אֵת הַיֶּרְדֵּן וְשֵׁם
מִצָּא אֵת אֲשֶׁר בִּקֶּשׁ , כִּי נִקְרָה לְפָנָיו אִישׁ אַחַד מִן

„השפעקולאנטים“ ובידו חלק אדמה מן הארץ הטובה אשר לקח לו. הדעלעגאנט ראה את המציאה ונפל עליה ולא אחר להמציא להשפעקולאנט שלשת אלפים נפולין*) אשר לא פלל גם המוכר בעצמו לקחת וכל המחאות אשר מחא ראש „הועד הפועל“ על הקניה הזאת היו לא לעזר ולא להועיל כי מה איכפת ליה אם העניים בני אגודתו יושימו עוד מצרוריהם הנקוב סך מסוים אם רק יראה את שמו נדפס באותיות מרבעות וגדולות בהעתונים ופלוגי הכתבן יקרא עליו את ההלל הגדול אשר לזאת ישא נפשו זה ערן ועדנים; זאת היא פעולת הדעלעגאנטים וזה כל פרי מעשיהם**). עוד זאת עשתה העיר יפו צעד אחד לטוב אשר ראויה היא להכתב בדברי ימי עמנו באותיות מצהירות ומזהירות והוא: כי הספרדים והאשכנזים אשר נקרעו איש מעל אחיו זה מאות בשנים ומה שזה מטמא זה מטהר, זה מקרב וזה מרחיק כידוע, נאחדו עתה לאגודה אחת ונקרמו העצמות היבשות בעור אחד ולא יאמר עוד בשם מקולין של הספרדים או של האשכנזים ולא יחצו עוד העם לשתי מחנות, ורב אחד היושב על מדין ר' נפתלי הערץ הלוי איש אשכנזי הוא יורה אותם את המעשה אשר יעשון ואת הדרך אשר ילכו בה וידון

*) שהוא יותר מעשרים אלפים רו"כ.

**) אף אנכי מוכרח לגלות ולהודות קבל הקוראים כי לוא ידעתי את הישבה, היקר והגדולה אשר יתנו להדעלעגאנטים אוי התאמרתו גם אני להיות דעלעגאנט מאגודה פלוגית ואין מי שיבחישי על פני כי לא נמצא שם שום ילוד-אשה מבני-גילי או מבני-עירי לזאת רע מולי שבשם „איש פשוט בתכלית הפשטות“ נקראתי, אולם מה לעשות, מה שעבר אין עוד „וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד“ הורו לנו חכמ"ל. הכותב

לפניהם בין דין לדין וכו'*) וכבוד גדול ינחול ביחוד מהספרדים.
מי יתן והיה את לבב כל יושבי ערו הקדש לעשות כמעשי
העיר יפו! והנה כל אלה המעלות אשר מניתי עד בה מה
שיש לעיר יפו***) מה שאין כן בערים אחרות, כאין וכאפס
לעמת המעלה הגדולה אשר לה והיא שקולה כנגד כולם
ואשר עי"ז תתגדל ותתקדש והוא מה ש"הועד הפועל" שם
את משכנו בתוכה; ואם יש את נפשך לדעת אתה הקורא
את פעולת הועד הפועל ופועליו, כתר לי זעיר ואחוך.

ג

הועד הפועל ופעולותיו ופועליו.

בכל פעם אשר עלתה הרוח המשממה עלינו, חפשנו עצות
וקנינו תחבולות להנצל ממנה, בהניחנו מקומנו ובבקשנו לנו
מקום אחר אשר שם ינוח לנו ממנה מעט קמ. אולם לא עלתה
על דעתנו להניע רגלינו אל ארצנו הנושנת אשר בה אין
שלטון לרוחות הרעות האלה; כמעט שכחנו שיש מדינה בתבל
אשר בשם "ארץ-ישראל" תבנה מי יודע אם לא צדק
הגאון הקדוש מוהר"ר יעבץ אשר הניף בעים רוחו בסידורו
כדברים האלה: "אבל אשמים אנחנו על שעזבנו הארץ, על

---

*) מאד התענגנו כאשר סרנו אל הרב ופגשנו שמה שני בעלי דברים
ספרדים וכל השו"מ, דין ודברים, בין הרב ובין הבעלי דינים אשר
ארכה יותר מחצי שעה היו בשפת אומתנו.
**) אם נתכונן כמה"ק (עזרא ודה"י) נראה שיעוד מקדם קדמתה היתה
יפו עיר החוף ומבואות ים.

כן באה עלינו הצרה הזאת". אבל בעבור עלינו הרוח הרעה
 בפעם האחרונה להחרידנו ולסערנו ממקומנו, התעוררנו
 מתרדמתנו ונחל לשית לבנו אל קורותינו מימים עברו
 ולהתבונן לאחרינתנו בימים יצרו, אז זכרנו כי עברים אנחנו
 ומיוצאי חלציו של אבינו העברי, וזה גורלנו מאז ומעולם,
 כי כל עוד גרים אנחנו בארץ לא לנו נשבע נדודים עד
 בואנו אל הארץ הטובה אשר הנחיל ה' לאבותינו. אז קמו
 מתוכנו אנשים צעירים לימים אשר איך כחם אלא בפיהם,
 והמה הפיחו בקרבנו רוח הרשה ודעה חדשה, דעה נעלה
 ונשגבה אשר במרומים תשכון והוא: לנסות כחנו על אדמת
 אבותינו, אולי יצלח לנו למצוא בה את המנוחה אשר
 נעדרה ממנו מאז גלינו ממנה ונתפורנו בין העמים האחרים,
 אולי עוד תמצא ידנו למצוא לחמנו ביגיע כפינו על הארץ
 העזובה והשוממה בלעדיו, המחכה לנו כאם רחמניה אל
 בניה אשר נדרו ממנה. כן השמיעו במרום קולם האנשים
 המעוררים האלה. כמה מעלות טובות תצמחנה לנו אם
 נקשיב לקול יועצינו אלה! אז נחדל מהיות עוד משוקעים
 ביון המצולה של המסחר הארור אשר צנוף יצנוף ראשנו
 ככדור ועל ידו ימצאו שונאינו ומנדינו פתחון פה להתגולל
 ולהתנפל עלינו לאמר: כי רק להונות ולרמות את בני
 האדם במדה במשקל ובמשורה זה כל ישענו וחפצנו בחיים;
 המסחר הארור אשר על שלשה דברים הוא עומד: על „אונאה“
 על „הערמה“ ועל „פישוט רגלים“ ועו"ז דוויים וסחופים
 אנחנו בכל מקום, ומנוחה לא נמצא. והנה בכל עת אשר
 המעוררים האלה עמלו ושרחו אדות הרעיון הנעלה הזה,
 ערכו מאמרים בהעתונים והשמיעו את עצותיהם והצעותיהם

לא פעלו כלל, כי כקול קורא במדבר היו דבריהם על און לא שומעת! אולם לאט לאט ע"י הרוחות הזיקות והזועות אשר באו עלינו כתמם, החלו גם החכמים הגדולים שבנו להרים את הרעיון הנשגב על נס. הצעד הראשון אשר נעשה על ידם היא האספה הכללית שהיתה בעיר קאמאוויץ שאז נתודע לכל אחינו הנפוצים בכל קצוי עולם שהרעיון הזה מצא מהלכים גם בין גדולי אחינו ומאו והלאה מספר „חובבי עם" הנקראים גם „חובבי ציון" הלך וגדל ובכל מקום אשר היהודים נחתים נתפשט הרעיון הגדול; וביחוד מעת אשר הממשלה הרוממה נתנה הרשיון לאגדתנו, לבש הרעיון צורה אחרת ויחל לצאת לפעולת ידים בסדר ומשטר ככל דבר הנהוג בפרהסיא באין מעצור. אז נוכחו לדעת כי לטובת הישוב טוב ונחוץ ליסד בעיר החוף היא העיר יפו „ועד הפועל" אשר יהיה למרכז כללי לכל אחינו הסרים שמה, זה „הועד הפועל" אשר הגדיל לעשות בפעולותיו המטובות „אינה דומה שמועה לראיה" אמרו חז"ל, מה נאמנו הדברים האלה אמרנו בשעה שהשגחנו על מעשי „הועד הפועל". רגילים אנו לשמוע מהעתונים העבריים את הטובות הרבות אשר הביא „הועד" בעולם הישוב, אולם במה נחשבו לעמת אלה אשר ראינו עין בעין. כמה „ועדים" „אגודות" ו„חברות" היו בישראל אשר לו התקיימו אזי הביאו תועלת לא מעט; אולם בין לילה היו ובין לילה אבדו! אבל „הועד הפועל" שאנו נדונים בו עתה לארך ימים יתקיים (ברצות הבורא-עולם), כי איתן וחזק הוא עקב אשר הפועל הראשון הוא ה' תיאמקין, זה האיש אשר מהראוי לתארו בשרד נאמן ולהצינו קבל הקוראים למען שמו הגדול, שיכתב בספר

רברי ימי עמנו באותיות מוזהבות. זה האיש אשר כשר הוא להמשרה הלזו, ואשר עמרת „ראש הועד“ היתה הולמתו לולא המקרים האחרונים אשר בלבלו הענינים ויקלקלו מחשבותיו המוכות. זה האיש המורם מעם רב פעלים הוא, איש יקר ונדיב רוח אשר כל המדות והמעלות הטובות בו נשקו; בדבריו הרכים משמן חזק ידים רפות ויאמץ ברכים כושלות ושבע ענג ורצון יצא כל אחד מלפניו. הוא היה המורה דרך והמישר ארח לכל אלה הבאים ציונה, לולא הוא מי יודע מה היה לנו, לולא הוא המנצח על העבודה מי יודע אם נתקיים או „הועד“ אף רגע אחד. אנחנו זכינו לדעתו היטב ולכוא עד תכונתו, כי בפונדק אחד נודמננו. כל העת ההיא אשר ישבנו בארצנו הקדושה ראה ראינו מה העבודה הזאת לו: חוינו שזה האיש עובד עבודתו בתם לבב ובנקיון כפים וכל היום כפועל אמת הראה שפעולתו אמת. בקומו ממשכבו בשעה הששית בבקר תיכף רץ לחדר הועד אל שלחן הסופרים אשר לו ושמה כבר מצא אנשים למאות, אנשים ונשים ומף אשר חכו לביאתו בכליון עינים, להראותם את הדרך אשר ילכון בה ואת המעשה אשר יעשו וזהו נחיה אותם בעצתו הישרה; לזה ענה איזה חלקת אדמה מוכשרת עבורו, לזה איזה עסק ומסחר טוב למענו, לזה חוה דעתו מה לקרב ומה לרחק, את זה נחם מצרת נפשו וידבר אתו תנחומים, ואת זה נהל בלחם ומים; כל איש יצא מפניו בלב שמח, ולפני כל אחד נדמה שכבר נגולו מעל לבו האכנים הכבדות העמוסות על לבו, וכן עבד עבודתו לרבים עד בוא עת ארוחת הצהרים או הלך אל מקום מלונו והנה גם שם קדמו את פניו אנשים שונים אשר

צפו אליו ולולי שבעל המלון איש זרוע שומר על הפתח אוי לא הניחו לו עת גם להשקיט רעבון נפשו או להנפש מעמ אחר אכילתו מהעבודה הרבה העמוסה על שכמו, כי בצעדו על המעלות של הקומה השניה לחדרו והנה סבוהו ויכתרוהו מכל עברים ומנוחה הדריכוהו, זה בא בצרת נפשו, זה צוות אשתו אתו וצאצאיו על זרועותיו וזה בגפו; כלם באו לתנות לפניו מרת נפשם ומצוקת לבבם. עוד המה מדברים אתו והנה בא חבל אנשים אחרים אליו; זה צועק מרה על רעהו שעשקו וזה צועק שפלוני הסרסור הפשיט מעליו עורו, כי על כל דבר פשע שיש לאיש על רעהו ועל כל דבר אשר יאמר כי הוא זה, עד ה' תיאמקין יבואון והוא ידע להרשיע את הרשע ולהצדיק את הצדיק. עוד לא עבר כרבע שעה שחלפו והלכו מאתו כל כתות האנשים ההם, וכבר שוכב הוא על ערשו לנוח מעמ מעמלו והנה קול דופק על פתחו תקשכנה אוניו, המה אלה הסופרים העומדים לימינו עם צקלונם המלא מכתבים בידיהם, כי מדי יום ביומו באו אליו המון מכתבים מכל קצוי ארץ אשר הריצו לו שאלות שונות ב„הליכות הישוב“. כל המכתבים היו ערוכים לנגד עיניו והוא צוה לעושי-דברו מה להשיב לכל אחד ואחד וכן כל התשובות קראו לפניו והוא חתם בחתימת ידו על כל מכתב ומכתב. לא לחנם זכה להשם הנכבד אשר עמרוהו הערבאים „ראש של כל יהוד“; לשם כזה עוד לא זכה שום יהודי להקרא מפי נכרים, בעוד אשר רבים וכן שלמים נמצאים עלי אדמת קרשנו זה רבות בשנים ועוסקים ג"כ לטובת הכלל. לא לחנם מצא חן בעיני הפחות והסגנים וירוממוהו מאד; לא לחנם כל אלה הסרים „ציונה“ הופיעו רק לה' תיאמקין

ולא לזולתו ולא לחנם כל אלה הבאים בצרורות כספיהם הניחו רק אצלו למשמרת את אוצרותיהם, עד כי לפעמים היו נמצאים בכיסו יותר מחצי מיליאן פראנק; כי אמנם כבר תכנו ובחנו את רוחו ונפשו וראו ונוכחו לדעת שאך ה' תיאמקין הוא האחד שאין עוד דוגמתו אף בהקולוניה „ראשון לציון“. נודמנו אנחנו וה' תיאמקין לפונדק אחד, כי על פי מצות הרופא שחוקה עליו לנסוע לאיזה מקום למען ינוח מעבודתו ועמלו הרב, לזאת הרים את פעמיו „ראשונה“* אבל גם שם כתרו את ה' תיאמקין הרדיפוהו מנוחה הדריכוהו. כל הדרך העולה מיפו „ראשונה“ היה מלא מאלה הבאים לראותו ולדבר עמו, ויפה חוה פלוני החכם את דעתו, כי בחפצנו להושיב רבים מאחינו „מעבר לירדן“ יש לנו רק עצה אחת, והיא שה' תיאמקין ישים את משכנו שמה ראשונה ואז במוחים אנו כי עבר הירדן יקלא מאחינו עד אפס מקום. רבים וכן שלמים ישאלו ויתמהו: הלא זה האיש ה' תיאמקין לא שמענו את שמעו בטרם לקח משרה של „ראש הועד“ על שכמו? אבל מה בצע באנשים המתהללים בחכמתם כי גדלה ומאומה לא יעשו לטובת הכלל? אנשים חרוצים ונאמנים נחוצים לנו, אנשים שידאנו לטובת הלאום ולטובת הכלל כלו צריכים אנו, אנשים שידעו מה העבודה הזאת להם וכל המעלות האלה אנו מוצאים בה' תיאמקין**).

* כן נקראה הקולוניה „ראכון לציון“ בפי כל.

** „כל אשר אין בו חסרון אין בו יתרון“ מאמר החכם, כן גם בה' תיאמקין אחר כל המעלות שמנינו מציאנו בו גם חסרון אשר יוכל להקנות בין המעלות שלו והוא, מה שגלה לפעמים לאנשים

ועתה נשים נא את פנינו אל פעולת „הועד הפועל“*)
 ונאמר: מיה האיש אשר יכול למלל ולספר את כל המוכות
 והגדולות שהביא לנו „הועד“! לולא „הועד“ מי יודע אם
 כל ענין „הישוב“ שאנו עמלים בו זה כמה, לא עלה בתהו:
 מי יודע אם עמלנו עשה פרי; כי כחומה בצורה הוא ל„הישוב“.
 כל עניני הקולוניזציה רק על ידו נחתכים, כל מי שיש
 את נפשו לקנות איזה חבל אדמה, פרדס או גן, שדה או
 כרם, רק אליו הוא פונה וכן כל מי שברצונו למכור איזה
 חלקת אדמה או אחוזה, אך אל „הועד“ יפנה והועד יעשה
 חוזה עם הלוקח והמוכר והוא המתוך והמפשר ביניהם. עני
 „הועד“ פקוחות שלא יונה איש את רעהו וביחוד להמעמי
 מספר אלה הסרסורים המרכיבים כזבים לרמות את הקונה.
 אם איזה מוכר הציע לפני „הועד“ שאדמה פלונית בדעתו
 למכור, אזי ישלח הועד אנשים בקיאים ומומחים בעבודת
 האדמה ובנטיעת הכרמים והמה יראו את האדמה מה היא,
 הטובה היא אם רעה? השמנה היא אם רזה? היש בה
 הדברים הנחוצים? „הועד“ בראותו כי פלוני המוכר יבקש
 מחיר רב עבור אקרונו באשר שקונים רבים קפצו עליה,
 יתן פקודה עזה ונמרצה להתרחק מעליה ולא להזכיר עוד
 אותה ובין כך יתן המוכר הנחה ולהקונים הרוחה. „הועד“
 ישים קצב לכל מוכר כמה שירויח מכל דונם*) לפעמים

העוטרים אותו המה המלכתי פינכא דברים מעניני „הישוב“ אשר
 בזה היה יכול להזיק להענין, כי על ידם יודעו בקהל דברים
 שנאמרו בצנעה.

*) שלשה פועלים היו בוועד הפועל, האחד הוא ה' תיאמקן הראש
 והשני החכם הנודע ה' י'מ פינגס העוזר על ידו יהשלישי הוא
 ה' אייוק בן - טובים המוכיר:
 *) הדעסיאטין מחויק עשרה דונם.

פֶּרָאנְק וּלְפַעֲמִים פָּחוּת אוּ יוֹתֵר, כְּפִי רְאוּת עֵינָיו*.) „הוֹעֵד”
יִשְׁתַּדֵּל לְהַמְצִיא לְאֵלֵה הַבָּאִים לְהִתְיַשֵּׁב שָׁמָּה עֲבוּדָה לְכָל
אֶחָד לְפִי מַעֲלָתוֹ, אִם בְּעַל מְלֹאכָה הוּא וְהַמְצִיא לוֹ הוֹעֵד
מְלֹאכְתוֹ בְּאַחַת הַקְּוֹלוֹנִיּוֹת וְאִם פּוֹעֵל הוּא אוּי יִמְצִיא לוֹ תַּכְּף
עֲבוּדָה בְּהַקְּוֹלוֹנִיָּה שִׁיבְרֹר לוֹ הַפּוֹעֵל וּמִשְׁכַּרְתּוֹ פֶּרָאנְק וְחֲצִי
לְיוֹם ; סוּף דָּבָר : „הוֹעֵד” הוּא הַעֲמוּד הַתִּיכּוֹן אֲשֶׁר כָּל
עֵינֵי „הַיִּשׁוּב” נִשְׁעָן עֲלָיו וְהוּא הַכְּלִי הַמְּחֻזָּק הַבְּרֵכָה הַנּוֹדַעַת
הַלֵּא זֶה „הַשְּׁלוֹם”. מָה מְאֹד הַתְּעַנְּגָנוּ בְּכָל פַּעַם מִדֵּי בּוֹאֵנוּ
אֶל הַחֹדֵר הַגָּדוֹל שֶׁל „הוֹעֵד”, נַעִים הִיָּה הַמְּחֻזָּה לְרְאוּת אֵיךְ
אֲחִינוּ מְכַל אֲפִסֵּי אֶרֶץ נִקְבְּצוּ וּבָאוּ לְמִקּוֹם אֶחָד. פֶּה
יִתְרָאֵה לְעֵינֵינוּ אִישׁ קִמְן וְנִכְה רּוּחַ אֲשֶׁר חֲזוֹתוֹ מוֹכִיחָה עֲלָיו
שְׁמֹנֶף „לִיטָא” הוּא וּמַעֲרִי „הַשְּׂאֲקִים” מוֹצֵאוֹ ; הוּא יִהְלֵל
וַיִּבְרַךְ לְהַבּוֹרָא - עוֹלָם עַל שׁוֹכֵה לְבוֹא אֶל אֶרֶץ הַקְּרֵשׁ ,
וְכֵּה נִרְאָה לְעֵינֵינוּ אִישׁ גְּבַהּ - קוֹמָה וּמִתְהַלֵּל בְּבִטְנוֹ הַעֵבֶה
אֲשֶׁר נִפְלָה לוֹ בַּחֲלָקוֹ וַיִּקְלַל קְלָלוֹת נִמְרָצוֹת אֶת „הוֹעֵד” אֶת
„פֶּאַלְסְמִינָא” וְאֶת כָּל „חֹבְבֵי צִיּוֹן” עַל שֶׁלֹּא קִדְּמוּ אֶת
פְּנֵי קוֹל תְּרוּעָה וְלֹא הִרְעוּ לְקִרְאָת בּוֹאוֹ ; פֶּה מִשׁוּחַחִים
חַד אֶת אֶחָד עַל עֵינָיו „הַיִּשׁוּב”, עַל הַקְּוֹלוֹנִיּוֹת שֶׁנִּמְכְּרוּ
וְהַעוֹמְדִים עוֹד לְהַמְכֹּר וְעַל דְּבַר נִשְׁמִיעַת כְּרָמִים וְצִמִּיחַת גִּפְנִים
וְעַל פִּירוֹת הָאֶרֶץ, עַל מַמְעֵי הַבְּאֵרָאן**), עַל כָּל הַדְּבָרִים
שֶׁנִּקְרְאוּ וַיֵּאָתּוּ בְּאֶרֶץ - הַצְּבִי וְעַל כָּל מִקְרָה שֶׁקְרָה בְּעוֹלָם ;
פֶּה יִרְיֹבּוֹן אֲנָשִׁים בְּחֻזְקָה ע”ד אֵיכוֹת הָאֶרֶץ וּמַהוֹתָה, זֶה

---

* (בְּמִשְׁךְ הַעֵת שִׁישְׁבָנוּ בְּאַה”ק נִקְנְתָה עֲבוּר אֲחִינוּ אֲדַמָּה כ”כ כְּמוֹ
שֶׁנִּקְנְתָה כָּל הַעֵת מִשְׁהַחֵל רְעִיּוֹן הַיִּשׁוּב לְהַתְּפַתַח עַד עֵתָה וְהַכֵּל ע”י
הוֹעֵד הַפּוֹעֵל .

** (ה”ה הַנְּרִיב , כִּי כֵן נִקְרָא שְׁמוֹ בְּסִי פֶל .

יחווה את דעתו כי הארץ טובה ושמנה היא ובאמת היא מה שהכתוב אומר „ארץ זבת חלב ודבש“, וזה יאמר לא, כי הארץ רוה היא ולא זאת הארץ אשר נדמה לו בחזיונות לילה*) וימטר גחלים על ראש הכתבנים והספרנים שהודיעו בהעתונים**) שעל כל קוץ ודרדר יצמחו גלוסקאות וכלי מילת ולולא שבאו אנשים אחרים להשלים ביניהם כי אזי קראו אף למהלומות. פה ילכו מעדנות אנשים מלובשים במלבושי כבוד וכלי מקטרתם בידיהם, וצלצלי זהב ישמיעו מכיסם. המה סרים שמה רק לשמוע חדשות ונצורות מה שידובר שם. פה תלך אשה עניה וילד על זרועותיה ותקונן מר שאין בצרורה אף פרוטה לפורטה וכי יש את נפשה לשום את פעמיה אל עירה ואל ביתה. זה המקום האחד אשר יכיל כל הכתות השונות: „חסידים“, „מתנגדים“, „אורטודוכסים“, „נאורים“, „עשירים“, „ואכיונים“, כלם יקוננו שמה יחדו, ובאמת נוכל לכנות את הקבוץ בחדר הביאה של הועד „באָרוע עברית“, כי גם כל מקנה וקנין, משא ומתן יגמרו שמה, כל התגרים והכנענים, הסוחרים והפרקמטוטים הלוקחים והמוכרים יופיעו שמה, האח, מה יקרות ומה נעימות לנו המלים האלה: „באָרוע עברית בארץ העברים!“...

---

* העבודה, אם לא שמעתי מאחד מאלה שהוציא מפיו פדברים האלה: המסי על משוע"ה שלא הנחיל לנו את פלך קרים או פלך טאבריאה ולא ארץ ישראל הרעה מכל.

** האמת גתונה להגיד, כי העתונים, כפי מה שהועילו להרעיון הקדוש, פן גם פעלו לרעה, בהביאם תמיד מכתבים מלאים שבחות והוראות מפרחי נעורים ואשר ע"ז סמכו כמה אנשים בעל אורים ותומים ורמו ששמה ימצאו אוצרות זהב ומטמוני מסתרים, ועל כן עזבו את ביתם ונמשו את בית מסחרם ונעו שמה ונתרוששו וכאשר באו כן שבו כי שגו בראה. עיין להלן פרק אחרית דבר.

ועוד יותר נתענג על המראה ביום השלישי בבקר בבוא שמה נושא המכתבים — איש יהודי — וילקוט המכתבים על שכמו, כולם יעמדו צפופים סביביו ואיש את אחיו ידחקו לקבל המכתבים בראשונה, כי היום ההוא יום הפוסתא הרוסית. לא רחוק איזה צעדים מהבארזע והנה מחזה אחר לפנינו, מחזה יפה ונהדר — בית עקד הספרים אשר יכלכל ספרים רבים וכל העתונים לבני ישראל וקוראים רבים נפגוש שם המשונים איש מרעהו במראיהם; פה יושב אחד ועל ראשו המגבעה בעלת הזנבות, לאות כי בין חסידי קאצק הוא נמנה, ולעמתו יושב איש צעיר לימים מדור החדש מול שלמה ובבגדי הנכרים כפי המדה החדשה וכלם יושבים כאחים יחדו בלי שנאה וקנאה ותחרות מאומה ונוכל להמליץ בדבר הלצה את מאמר החווה אשר חזה על עקבות דמשיחא „וגר זאב עם כבש“ ... ואיש אחד מפקח על הסדר ומושיט לכל אחד ואחד כל מה שנפשו תחפוץ. מי זה המיסד הדבר הטוב והמועיל הזה? הלא תבין בעצמך קורא נכבד במרם אודיעך שזאת פעולת הרב פעלים ה"ה ה' תיאמקין „הוא המיסד והוא המפקח והוא המוציא מעות מכיסו ע"ז ליפותה ולשכללה. בהשתדלותו נקנה זה לא כביר בר נרחב לבנות עליו בית „הכנסת אורחים“*) מפואר עבור אלה הסרים ציונה כמדת הבתים של הממשלות האחרות ועליו יהיה נבנה בית מיוחד עבור „הועד הפועל“; על ידו נקנה מקום רחב ידיים באחת הקולוניות ליסד בית ספר לבני ישראל לעבודת האדמה ולנטיעת הכרמים כזה אשר בהקולוניה „מקוה ישראל“, אך

*) ושם „בית יוסף“ תשא ע"ש המנוח החובב ארצנו הרב החכם הגורע מוה' שמואל יוסף סין ז"ל.

בוה יצמיין בית הספר החדש, כי הלמודים יהיו ערוכים בלשון עברית. אמנם תקצר כל שפה מהביע את כל התהלות והתשבחות הראויות לפעולות הועד הפועל והועד האדעסי אשר על ידו זכינו לכל אלה, ובמאמר בעל ההגדה נסיים את דברינו אלה לאמר: אלו לא פעלו חובבי עמנו בפעולתם רק שיוסד הועד האדעסי דיינו, אלו לא נברא הועד אדעסי רק ליסד הועד הפועל דיינו, ואלו לא זכה הועד הפועל רק שה' תיאמקין יהיה הראש דיינו, על אחת כמה וכמה טובה כפולה ומכפלת עלינו שנתן לנו הועד האדעסי ויש אף ועד הפועל וה' תיאמקין הוא גם המציא עלינו*.)
ואתם קוראים נכבדים אל תחשדוני במה שאין בי, אולי מאיזה פניה צדדית ספרתי בשבח ה' תיאמקין יותר מדאי, חלילה מכם לחשוב מחשבות פגול עלי, יקימו נא ויעידו בו אנשי העיר יפו אם היה לי שום משא ומתן את הועד הפועל בכלל ואת ה' תיאמקין בפרט, יבואו ויגידו אלה אשר סרו גם באה"ק, אלה אשר האמת נר לרגלם, אם הגדתי אף החצי ממפעלות רב הפעלים ה"ה ה' תיאמקין; אנכי שמתי לי לעמרה דברי אליפו התימני: „וזה חויתי ואספרה" מבלי לנמות מנקודת האמת אף כמלא השערה. ועתה נסורה נא מן העיר העליזה וההומיה, העיר יפו, נעופה נא אל הערים הקטנות אשר סביבותיה; הערים החדשות, ערי ישראל, הלא הן:

(* אל נא ישכח הקורא כי הדברים האלה נכתבו לפני שתי שנים, על פי הרושם אשר נעשה בלבי מכל מראה עיני ומשמע אוני.)

הקולוניות.

עוד תטעו כרמים בהרי שמרן נטעו נטעים וחללו .

(ירמיה ט"ז).

אדם שאין לו קרקע אינו אדם שנאמר והארץ נחן לבני אדם .

על אדמת ישראל הנני הפעם , בכל מקום אשר תדרוך
כף רגלי תחוינה עיניי*) רק את אחינו עצמנו ובשרנו ,
העובדים את אדמתם בעמל כפיהם ואוכלים לחמה בזעת
אפיהם ונהנים מטובה בהרחבת נפש לא ישערוה כל עשירינו
ואלופינו בארצות גלותנו . הנה הקולוניא „ראשון לציון“ ,
אשר באמת ראשונה הוא להקנותנו על אדמת ציון ! אמנם
רבות רעות ותלאות מצאו את הראשונים בהתישבם פה ;
אנשים שונים, רובם ממשכילי עמנו , אשר לא ידעו עבודת
האדמה מה היא , נקבצו ובאו למקום אחד והיו לאכרים
וכורמים על אדמת הקודש ! האיין זה מופת חותך על חריצות
אחינו אשר מעולם לא יעלה על לבם להגיד על שום דבר
שבעולם „ראה, זה לא נובל“ , כי אמנם היהודי „כל יכול“
והכל יכלול בשכלו החד והוד, אבל השכל בלבד לא יועיל
במקום שתחסר הבקיאות הנחוצה , וזו לא היתה להם
בראשונה ! לזאת אל יפלא בעינינו אם לא צלחה להם
בשנים הראשונות לקצור ברנה מה שזרעו בדמעה , ולא
נפלאות היא כי כספם אשר היה להם נשקע בתוכה מבלי

* ער כי בלילי שבתות הנרות והמנוחות יאירו בהקולוניא ער אור

הבקר באין „שבת-גוי“ לכבודם .

הביא להם ברכה. המה קנו אדמה בטרם השגיתו וכחנו אותה, אם מוכשרת היא כלל לחרוש ולזרוע אותה. כי זאת מוכרחים אנחנו להודות למרות רוחנו, כי אחינו רב מעשיהם הכל במהירות יעשו בלי שום עיון והשגחה. הלא לרכוש למו אדמה היתה מטרתם וכבר יש לפניהם כר נרחב, ואם האדמה ראויה היא רק לנטיעה ולא לזריעה — זאת לא עלתה על דעתם. המה חרשו וזרעו ועבדו אותה ומה עלתה להם במעשיהם? האדמה אשר נקנתה ל"הראשונים" מוכשרת היתה באמת רק לכרמים ולגפנים ולא לתבואות הארץ ובין כך אול כספם מכיסם, בתים לא התירה להם הממשלה לקנות, מים בקשו ולא מצאו ולשונם בצמא נשתה באין לאל ידם לחצוב להם בור או באר אשר תעלה בכסף רב. את דירתם הוכרחו לקבוע להם תחת כפת השמים ואחרים התגוררו בבית ארות הסוסים וברפתי הבקר. אכן בצרה גדולה ונוראה נתונים היו ה"ראשונים" עד שהופיע להם המושיע ה"הנדיב בנימין בן יעקב לבית ראמשיל, אשר בפאריו, הוא הביא את הקולוניסטים בצל כנפיו וימלא כל מחסוריהם. הוא ראה בתחלה מה הקולוניה דורשת ותכף החלו למעת כרמים וגפנים, לנכש ולא לחרוש! גם השתדל שיותן להם הרשיון לבנות בתים וכל הדברים הנחוצים להם. כאב על בן ירחם עליהם וינהלם בלחם כל הימים אשר המה יעמדו תחת רשותו וחסותו, וכבבת עינו ינצרים שלא יאנה להם כל רע עד שכל הקולוניסטים הוא יודע בהעלותו אותם על זכרוננו*).

(*) בהיותו לפני שנים אחרות בהקולוניות מצא אישה אחת שוכבת

והוא יקרא גם התשובות, כה חכיבים ויקרים המה בעיניו .
חאח ! מה רבו מעשיך ומה רב מובך אשר צפנת לארצנו ;
נדיב נכבד ! הלא לגדולתך אין חקר ולצדקותיך אין קצה .
אבות לבנים יספרו את פעולותיך הטובות והנכבדות אשר
פעלת בעולם הישוב ; דור לדור ישבח מעשיך וחסידותך
יגידו ולעד יחן שמך הגדול והקדוש. לולא שקמת אתה להושיע
ולחלץ מן המיצר את האכרים והמושבות , אזי אף תלם אחד
לא נראה באה"ק אשר יעבדוהו אחינו ; ותקמן עוד זאת
בעיניך ותפקוד על הקולוניות גם לשכלל וליפות אותן על צד
היותר טוב והמועיל . מה נהדרה היא הקולוניה „ראשון“
בבתיא היפים , הגדולים והגבוהים הבנויים כמעט אירופה !
החוצות אשר סדר ומשמר להם , עצי התותים אשר נמעו לכל
בית ובית אשר ישיתו הוד עליהם וכמעט נדמה לנו כי
באחת ערי אירופה תשכנה רגלינו ולא בקולוניה של ארץ
הקדם . מה נהדר הבית הגדול הגבוה מעל כלם אשר קדש
יאמר לו ! על ראש הפסגה הוא נבנה ועומד הוא בתוך ,
אין זה כי אם בית אלקים ; זאת יראה כל הרואה אותו
מבחוץ וכאשר נצעד מבפנים לא תשבענה עינינו מהשתעשע
על רוב היופי והחן השפוך עליו ויוכל להתחרות את בתי-
הכנסיות המפארים בערים הגדולות . מאד התענגנו בשפכנו
שיחנו שם ביום הששי כאשר רד היום והשמש פנה לערוב.
כבר נראו שמה עושי דברו של הנדיב , ה"ה הפקיד המשגית
המפקח והמבקר הגדול* , הרופא , הבלבל וכו' מלובשום

על מטתה בחליה , ואחר זמן מה פקד על הפקיד להודיעו אדות

בריאותה אם שבה לאיתנה .

(*) ה"ה ח' שויר ,

במלבושי כבוד הופיעו שמה לצקת את צקון לחשם, כי כן מצות הנדיב לנצור ארחות הדת לכל מנהגיה. דומיה שוררת בביהכ"נ, לא ירוצון ולא ישתקשקון אחת הנה ואחת הנה כמו שנהוג ברוב תפוצות ישראל, אך כל אחד על מקומו הקבוע יושב ומתפלל. כל הקולוניסטים מלובשים בבגדים נאים ומהודרים לכבוד השבת ועל פניהם ילין ענג ושמחה, כי שמחים המה בחבלם אשר נפל להם בנעימים; לא יפחדו ולא ידאגו ליום מחר כאחיהם בארצות הגולה; לחמם נתן ומימיהם נאמנים וזאת המנוחה וזאת המרגעה אשר להם, מה נעים היה לנו לשמוע בת קול היוצאת ונשמעה מבתי הקולוניסטים לעת ארוחת הערב אשר אותרגלנה אוניוולשמועאת הפזמון הנודע „מנוחה ושמחה אור ליהודים” זה הקול קול יעקב, קול הנערים אשר ישירו לנו משירי ציון, שירינו הלאומים^(*), והנערים יודעים מה שהם משמיעים, כי שפת אומתם היא המדברת בפייהם, השפה אשר כמעט נשכחה מלבות אחינו ויחשבוה לבלה ולזקנה, התעוררה עתה לחיים; ותקוה נשקפה לנו, כי עוד תשוב לאיתנה הראשון. ומי ברא את כל אלה? הלא הנדיב בבתי הספר אשר יסד בהקולוניות ועל ידי פקודתו שכל הלמודים יערבו רק בלשון עברית. כל הנערים והילדים אף בני שש ושבע ישיחו רק בלשון אומתנו וידברו במהירות ולא ינקשו בלשונם. אשריכם אחינו הקולוניסטים וטוב לכם! אשריכם שעל אדמת אבותינו אתם יושבים! אשריכם שענייכם לא תראינה את הצרות והמצוקות אשר באו כתמם על אחינו בארצות האחרות

(*) עם נגון מיוחד לכל שיר ושיר, אשר מאד יערב לאון השומע.

ואזניכם לא תשמענה את הנאצות והגדופים של שונאינו ומנדינו ! אשריכם יושבי על נחלתכם ואחוזתכם ובה תמצאו חית ירכם ! אשריכם מדריכי בניכם בדרך הטוב והישר וברוח הלומי לתפארת כל עמנו ; אשריכם שמדריככם ומושיעכם הוא „הנדיב“ ; אשרי הדור שככה לו ואשרי עין ראתה כל אלה ! עוד בית אחד בית מדות מצמין „בראשון“ כגבהו ובגדלו מיתר הכתים , הלא זה בית הפקודות (אדמיניסטרაციין), הוא המוציא והמביא את כל עניינהקולוניה , ועל פיו ישקו כל הקולוניסטים גם בסכסוכים שבין איש לרעהו , ובלתי רשותו נאסר לשום ילוד אשה להתישב בהקולוניה ובכלל הוא כעין מאגיסטראט שנהוג בכל ארצות תבל אשר אליו יקשיבו ומפניו יכנעו כל התושבים . אף הערבי כשילך דרך הקולוניה ילך בכפיפת הראש ופחד ומגור סביביו , אם גם שיאמר „מַפִּיש ראשון“* ולא עין - קרִי**). אחינו הקולוניסטים יחתו אף המה מהאדמיניסטרציה וביותר מהפקיד אשר הוא גם הנמנה על קולוניות אחדות . הפקיד הזה הוא איש אכזרי אשר יורוק מרה בהקולוניסטים ובשבט אפו ומטה זעמו ינחה אותם ועינו צרה בישוב אחינו שם עד כי בעת אשר נשמעה פקודת הרשות התוגרמית לחסום את הדרך בפני פליטי אחינו , השמיע קול ששון ושמחה „ניכַמ קיין יודען אין פאלאסמינא“ , הוא הפקיד ככל יתר הפקידים יביטו בקר רוח על אחינו הרוסים והפולנים וביותר על ענף הישוב, רק מצות אדוניהם בידיהם . לו נמנו לפקידים מאחינו

---

* מפִּיש בלשון ערבית אין .

** הוא השם הראשון אשר נקראה בעת אשר היתה האדמה תחת הערבים .

יוצאי רוסיה אזוי ראינו פנים אחרת בארץ הקדושה
וזה לא נעלם מאת הצרפתים עושי רצונו של הנדיב ולכן
בסתר לבכם יחקו שן על אחינו העומדים בראש ומכלכלים
את עניני הישוב בקולוניות האחרות. בשנה הבע"ל תמלאנה
עשר שנים מיום שנתיסדה הקולוניה „ראשון לציון“ ומיום
שהונח המסד הראשון לעולם הישוב; מהראוי אפוא כי
היום הזה יקבע ליום טוב ולחג לאמי ואחינו מכל קצוי ארץ
יקדו חלק בו, אלה אשר רגש הלאומי לא אפס מקרבם, כי
ביום הזה עולם חדש נברא לנו, עולם שפעולותיו גדולות
ונכבדות מאד לימים העתידים, עולם שכלו קדש. ואתם
חובבי עמנו ולאומנו אשר באה"ק תתלונו, אל נא תמנעו
מלחוג את החג הלאומי הזה הבא עלינו בקרוב ברגש קדש,
ברגש שמחה וגאון! השמיעו נא ברכים מתי יחול יום החג
למען ישתתפו בו אף אחינו מארצות אחרות בשלחם את
ברכותיהם ואת רחשי לבביהם ובהריצים גם את נדבת ידם
לאיזה דבר מועיל ליום הזה. חגו נא את חג היובל הזה
ברב פאר והדר וגם ה' לעוואנשין יהיה זכור לטוב*). והנה
בנוגע למהות הקולוניה קשה להגיד משפט ברוך, כי אף
הגננים הבקיעים והמומחים הנשלחים מפארזו מטעם הנדיב
לא ידעו אף המה כמה לבחור ומה לבחול. כמה גפנים
נעקרו ונמעו אחרים תמורתם! בראשונה נמעו גפני ערב,
אולם כאשר ראו שלא יעלו יפה נמעו גפני צרפת ובראותם
כי גם אלה לא ישאו פרי רב נמעו גפני אמעריקא מרכבים

(* על שהוא היה המיסד הקולוניה.

כגפני צרפת; והנה זה נראה לעין כל שגפני אמעריקא עולות על כלן והגפנים אשר נמעו ב„ראשון“ יפות הנה מאד*.) וכפי הנראה וכפי הנשמע יביאו שכר טוב לעובדיהן ולבעליהן. עוד בשנה החולפת בשלו הענבים, אולם מאיזה סבה נטרף היין ולא נודע מעמו וריחו וכפי שהגד לנו נשלח היין פאריזה והמבינים אמרו עליו „הלל הגדול“ וחוו את דעתם שהיין ראוי לעלות על שלחן מלכים ובשנה הזאת נוכחו עוד יותר, אבל זאת שאלה גדולה היא, אם היין יוכל להמצא במדינת אירופה, מי יודע אם לא ינדוף ריחו וישחת מעמו בהעתקו ממקומו דרך היס וגם לפי דברת רבים היין מארצות הקדם לא יוכל להשאר בריחו ומעמו לשנים הרבה וזה ידוע הוא שמטבע היין כל יותר שזוקין דעת השותים נוחה ממנו, ואת היא הקולניה „ראשון“ אשר עד כה ספרנו רק בשבחה ומנינו את מעלותיה המוכות, לזאת לא נמנע גם מלחות את דעתנו בנוגע לדברים הצריכים תיקון. אם מעשי הנדיב ופעולותיו הביאו לנו מצד אחד ישועה גדולה, כי לולא הוא נהפך עולם הישוב לתהו ובהו, אך אם נתבונן מצד אחר, גם מראות נגעים נראו לנו — כי מיום שבאו הקולוניסטים בצל הנדיב, מיום שהקל מעליהם עול הצרות, מיום שהפקידים הצרפתים שמו את משכנם שמה ושפת צרפתית מצאה מהלכים בין הנערים ואיזה מהנערים נשלחו פאריזה לבקר את בתי הספר הגבוהים ע"ח הנדיב — מעת ההיא והלאה רוח אחרת היתה את הקולוניסטים, כי עיניהם

(* יוכלו להתחרות אף את הגפנים שבמדינת הונגריה, כפי שראינו בעינינו זה לעומת זה ,

נשואות פאריזה, רוחם מגביה עוף ונפשם בגדולות תהלך והלוקסוס המכלה ממון של ישראל בחוץ לארץ, אשר דמינו כי שם בארץ הקדם, מקום אשר אחינו יחזיקו באת ובמחרשת כלו יגורש משם, מצא לו קן גם שם וישב לתחיה כבראשונה והמאמר השגור בפי אחינו זה כמה, אשר על ידו רבים מאחינו נגזרו בלא עת, הלא המה הרברים: „עם פאסט נישט“ הוא השליט גם שם. נשי הקולוניסטים תלבשנה מחלצות ומעטפות, מלבושי משי ובגדי רקמה כפי הקאדה החדשה, ולחרפה תחשב להן לעזור לבעליהן בעבודתם. אף הגברים ילכו לרוח העת, כי הם ידמו בנפשם שבנים המה להבאראן*.) אם כה יתנהגו כל הימים אז יסיתנו לבנו בשפק אם בוא יבוא היום אשר יהיה לאל ידם להגיד להבאראן: טול את שלך ואנחנו ברשותנו נעמוד. ובאופן הזה מי יודע אם יוצאי חלציהם, הדור הבא אחריהם אשר בו כל תקותנו לעתיד, מוכשרים יהיו לקולוניסטים, מי יודע אם לא ישחקו אלה הצעירים על אבותיהם שכל היום ידיהם מלוכלכות מעבודתם. הבאראן מרוב חביבותו להרעיון הקדוש ומרוב אהבתו הבלתי-מגבלת להקולוניסטים ישפיע עליהם רוב טובה כאשר הריצו הפקידים להבאראן את הידיעה (בשנה העברה) שהענבים ב„ראשון“ נתבשלו באופן היותר טוב, השיב להם ע"ז תכף ידיעה מלגרפית שעבור זאת ימציאו להקולוניסטים שכר משנה בעד הענבים**), כי לשונו אין קץ. הפקיד הנודע

(* וכבר שמענו את תלונת תושבי יפו כי מפני זראשונים הוכרחו

גם המה לשנות את סדריהם ואת מעשיהם.

** כי חק הוא להקולוניסטים מאת הבאראן עבור כל אשכול ואשכול

ברשעתו בע"כ הודיע להקולוניסטים את פקודת הנדיב הבאה להם מבלי לקוות על זה והמה קבלו את מצות הנדיב בתשואות חן ופעמיהם הרימו יפו להמציא לנשותיהם מחלצות פארים וצעדות, צניפות ורדידים חלף כספם המשנה ולשמחת „הראשונים" אין חקר. גם להוציא משפט אמת מהקולוניא ראשון על ענין הקולוניזאציה בכלל קשה מאד, אם רק נשגיח בעינים פקוחות מבלי שהאהבה הלאומית תכסה על כל פשע, כי ממעשי הנדיב אין לשפוט ואין להוכיח, כי מה שהוא עשה, עושה ויעשה אין ביכולת אף לרבבות אלפים מאחינו לעשות: כי הנוכל אנחנו אנשים ננסים לעלות ולטפס כמו הענק הגדול הזה ולהתחקות ולהתדמות אליו במעשיו ובפעולותיו? לזאת איפא נעופה נא ונבא אל קולוניה אחרת אשר לא רחוקה הוא מראשון והוא ברשות עצמה עומדת, הלא היא „רחובות". הקולוניה הזאת נקנתה זה לפני שנה עבור אגודת אנשים נכבדים תושבי „ורשו" אשר בשם „מנוחה ונחלה" נקראה ומחוקת היא עשרת אלפים דונאם. האדמה טובה והיא מוכשרת ג"כ לנטיעה ומעט לזריעה. עוד לא עברה שנה שלמה מעת שהקולוניה נכנסה בידי העובדים וכבר נראה את פעולותיהם, וענג ונחת נמצא בצעדנו שמה. הרבה כרמים וגפנים, שקדים ובטנים נטעו שם. כבר נמצא בית הפקודות על מכוננו הנכון ובו שני פקידים, אנשים ישרים ונאמנים שלא יטילו אימה על הקולוניסטים ולא יזרקו מרה בהם. וכבר נבנו בה שנים עשר בתים יפים ומהודרים*, ובתוכם ישנם בתים בעלי שתי

(* אשר הבונים היו רק יהודים.

קומות ועצי תותים נטעו בצרי הרחובות . צעד אחד עשתה רחובות אשר תודות רבות יאתו לה , כי שמה לה לחק ולמטרה שהעובדים והפועלים בהקולוניה יהיו רק יהודים ולבכר אותם על פני הערבאים ויותר ממאה וחמשים פועלים עברים עובדים עתה ברחובות וכפי אשר שמעתי מהפקידים; הפועלים העברים חרוצים המה בעבודתם יותר מהערבאים על אחת שבע. בזה הראו אנשי רחובות לדעת שהעברי יצלח לעבודת האדמה, כי עד כה האמינו פקידי הבארן , כי העברי מוכשר הוא אך לקבל תמיכה וזולת זאת לא יצלח לשום עבודה ולזאת לא יראו ולא ימצאו עד עתה בהקולוניות של הנדיב פועלים עברים רק מעט מועיר, אך ערבאים נתקבלו לעבודה*) אבל בראותם כי הקולוניה רחובות תפריח גם מבלי הערבאים, החלו אף המה להחליף את הערבאים בעברים והם מפיקים רצון מהם על צד היותר טוב . מה אדמה לכם קוראים נכבדים את שמחתי ורגשת נפשי בראותי ברחובות איך שאחינו בזעת אפם עובדים את האדמה השוממה! פה בעבר הזה יעבדו מעשרים ועד שלשים אנשים ומשניה אחד להם, ושם מעבר השני ג"כ באופן כזה וכל פועל ופועל יש לו פנקס מיוחד אשר בו יכתב את שמו ושם משפחתו ואת עבודתו ולפי פעולתו כן שכרו; ועל פי הרוב ירויחו פראנק וחצי ליום והוא בערך חמשים קאפ'. אתם בני-בלי-שם צוררי ישראל בכל ארצות מושבותיכם, אשר תמיד ובלי הרף תריעו עלינו בקולכם כי נרפים אנחנו; הכימו נא וראו איך לא יחשכו אחינו מעמל נפשם לעבוד את עבודתם מזריחת

* בהקולוניה, זכרון יעקב" נמצא תמיד פועלים ערבאים אלף וחמש מאות .

השמש עדי-ערב; איך אחינו אשר רבים מהם בצל הכסף יחסו ובצל החכמה ישכנו*.) אשר לו הואילו לעשות קרדום מחכמתם או ממסחרם הרויחו עשרת מונים יותר מעבודתם הקשה המפרכת את הגוף, בואו נא וראו איך אחינו עובדים במסלת הברזל העולה מיפו ירושלמה בכל כחם ונפשם; שאלו נא את הממונים אנשים נכרים ותשמעו איך יהללו את פעולתם ועבודתם ושבעי רצון המה מהם יותר מהערבאים ולואת ישלמו שכר משנה להיהודים ויתנו למו אף רשות לשבות את יום השביעי. — גם בית מבשלות מיוחד נמצא ברחובות אשר כל העובדים והפועלים זאכלו שמה את ארוחתם שלש פעמים ביום וכפי שתעלה לכל אחר מה שהוציא ינכה משכרו ע"י בית הפקידות, אבל זאת רעה חולה היא שהפקידים ברחובות למדו ממעשי הפקידים הצרפתים שכל עובד או פועל אם בעל אשה הוא ואשתו אתו או לא יקבל שום עבודה ופעלה בהקולוניה. השמעתם יושר כזה? מה יעשה פלוני האמלל שחנן בעזר כנגדו? האם במנו לא תבקש את תפקידה? מה יעשה למלאות נפשו כי ירעב, אם גם עבודה לא ישיג? הלא במה אשר ירויח מעבודתו יספיק לו ולביתו אם יהיו גרים ביחד, ואולם אם אשתו תהיה במקום אחר והוא במקום אחר, הלא מה שירויח יעלה לו לעצמו ואשתו מה תאמר על זה? עליכם אנשי „רחובות“ אשר הצדק נר לרגליכם ובמדת החסד והרחמים תתנהגו, פליאה הוא שבחרתם לכם דרך זה! מהראוי איפוא שלא תשימו פדות והבדל בין אם הפועל כגפו או אם אשתו עמו,

---

* אחד מאלה העובדים מצאנו שכבר גמר את חק למודו לתורת היורי .

תנו עבודה למרי נפש ואל תשכנו באהליכם עולה. אבל זאת רעה חולה היא שהפועלים העברים החלו לחשוב מחשבות אדות העתיד והשאלה „מה תהי התכלית? נתעוררה בקרבם וכבר חפשו תחבולות להתאסף יחד ולמרוד בב עליהם למען הגדיל את שכרם ובכלל נהיתה באמת לשאלת הפועלים! מי יודע מה יהיה בקרב העת אשר אז ירבה מספר הפועלים? האם באמת תהיה לשאלת הפועלים אשר עתה שרק איזה מאות פועלים עברים נמצא, מה יהיה אח"כ? ובכלל אין לעמוד על אופיה של אומה זו. — אף ברחובות יגיע מדי יום ביומו קרון (דיליואנס) מיפו מעוברים ושבים „מהתם להכא" ו„מהכא להתם". מאד נעים היה לנו בשבתנו בחברתם בראותנו רק עברים מכל עבר ופנה, הנוסעים וכן הענלונים רק עברים, ואם נמה און לשמוע את שיחתם אזי רק שמות עברים תשמענה אזנינו כמו „ראשון" „עקרון" „רחובות" „פתח תקוה" אשר ידברו אדותם. מהקולוניה רחובות רוינו נחת ובה שמנו תקותנו כי לימים הבאים נוכל לשפוט ממנה על ענין הקולוניזציה בכלל. אף מעשיהם ומנהגיהם של אנשי רחובות מצאו חן בעינינו, כי לא יעשו את מעשיהם במהירות רק במתינות ועל כל דבר ודבר משגיחים המה בעין פקוחה ובעיון גדול. כמו בשנה העברה כן גם עתה שלחו איש אחד מאגדתם לבקר את הקולוניה ולפקח על מעשי הפקידים, למלאות את החסרונות ולתקן תקנות הנצרכות, והמבקר באמונה עשה את מלאכתו, כי על הכל נתן את עינו הפקוחה והרבה תקנות טובות תקן בהיותו שמה ואחת מהם היא, שהפועל לא יקבל את שכרו במרם שלמו לו ירח ימים לעבודתו ובנוגע למשפט הארץ ילכו עתה

בדרך סלולה ולא יעבטון אורחותם; והנסיוגות לא יעלו להם בכסף רב כמו בהקולוניות הראשונות, יען שיש להם ממי ללמוד — מפקידי הנדיב; הם יורו אותם את הדרך אשר ילכון בה ואת הנמיעות והצמחים אשר ימעו, איזה לנמוע ואיזה לעקור; איזה לבחור ואיזה לבחול, וכפי הנראה תעמוד הקולוניה רחובות בימים הבאים בשורה ובמדרגה אחת עם יתר הקולוניות אשר על כל קוץ וקוץ ועל כל רגב אדמה נצבר כסף כאפר ולא תבוש משברה. זה הוא משפטנו על הקולוניה „רחובות“.

עתה נראה נא לדעת את שלום הקולוניה „עקרונ“ הסמוכה „לרחובות“ ולא רחוקה היא ג"כ מיפו. הקולוניה נבנתה ג"כ על הר גבוה ותלול וכמו בכל המקומות של הנדיב לא יחסרו גם בה הדברים אשר מנו חז"ל לת"ח שבלא זה אסור לו לדור בעיר, היינו: רופא, לבלר, אומן, מרחץ ומלמדי תנוקות וכו'. בהקולוניה נמצאים רק בתים אחדים אבל כלם גדולים וגבוהים וחדרים רבים להם, כי בעת אשר נבנו לא נתן להם הרשיון לבנות בתים הרבה, ה„עקרונים“ המה עובדים נאמנים ואנשים חרוצים ורגילים לאותה עבודה. הם אנשים כנים, יראים ושלמים, המה היחידים אשר שמרו את שנת השמושה כדת וכוּרין אשר ע"ו נער הנדיב את חצנו מהם לזמן קט. הם לוקחים להם חתנים לבנותיהם רק בני-תורה וארוחתם נתתן להם שנים אחדות על שלחנם כפי שהורגלו במקום מגוריהם וכמעט נדמתה „עקרונ“ לעיר קטנה אשר בליפא עם כל הליכותיה ומנהגיה. כאשר היה שם ה' שייד במלאכות הבאראן זה לא כביר ודרש מאת הקולוניסטים שיחוו את דעתם, מה

שאלתם ויתן להם, ענו ואמרו העקרונים כי רצונם ונפשם הוא שימצא להם עוד ש"ם אחד נוסף על הראשונים; זולת זאת לא יבקשו מאומה. וה' שייד קבל את שאלתם לרצון והבטיחם שבקשתם תעשה. בעת ההיא הודיע להם ה' שייד, כי מעתה והלאה יחלו אף בעקרון למטת כרמים וגפנים כבכל שאר הקולוניות, אם גם שאדמתה מוכה היא לחרישה ולזריעה ותספיק להקולוניסטים את פרנסתם ברוח. אל נכון ראה הנדיב, כי הכרמים והגפנים ישאו להם פרי רב יותר מעבודת האדמה, כי בלי ספק מובת הקולוניסטים הוא דורש ומבקש. את הגנן העקרוני ראינו לשמחת לבנו, איש יהודי, אשר גמר את חק למודו ע"ח הבאראן והוא מבני הקולוניסטים. הוא הראה לנו את פעולתו הרבה על גני הבאראן והנטיעות אשר נטע עתה, אשר כל נטיעה ונטיעה תעלה למאה פראנק נשלחות הן מפאריו ויש תקוה כי בקרב שנים יצמחו מהם פירות אשר לא יראה ולא ימצא כמהם; כל אלה יתנו עדיהם כי הנדיב לא יחשוך כל עמל וכסף, רק להעמיד את הקולוניות על בסיס נכון וקים אשר יוכל להתפאר אתם, ולפי דברת הגנן הראשי ה' הערמאן הנה גני עקרון עולים על כלם. לא רחוק מעקרון נראה את הקולוניה „גדרה" או בשמה הראשון „קטרון". כאשר אך נראתה הקולוניה לנגד עינינו, ראינו שלא בצל הנדיב תחסה: בתיה קטנים ושפלים ואין סדר ומשמר להם; אנשי „גדרה" ידועים שהמה צעירים לימים אשר בשם „בי"לו" נקראו בראשונה, אשר מהם יש שגמרו את חק למודם בבתי ספר הגבוהים וברוח מבינתם דמו שהמה יביאו גאולה לארצנו בתראותם, כי אנשים האמנים על הדור החדש היו לאכרים על אדמת ישראל;

המה סבלו צרות רבות לאין קץ אף אחר כל התמיכות של חובבי ציון, כי לא הספיקו להם כל התמיכות, אך עתה כאשר החלה התנועה וההתעוררות אף בין אחינו הנגידים לרכוש למו אחוזות ונחלות על אדמת אבותינו ויש מהם שחפצו להשיג רק אדמה שכבר נמעו עליה נמיעות ושתשא מעט פרי, לא לחכות ע"ז זמן רב^(*), מכרו להם רבים מאנשי גדרה את חלקם ובמיטב כסף קבלו מהלוקחים ובין כה וכה נחלצו מצרתם ותהי להם הרחוחה ובכספם היה לאל ידם לקנות חלקה אחרת אשר לא תעלה להם בכסף רב, כי יודעים המה עתה את מהות האדמה ומשפט הארץ ולא ילכו עוד בדרך עקלתון כבראשונה. לא רחוק מגדרה נמצאה הקולוניה הקטנה מאוד בערכה היא „קוסטינה“. זאת היא הקולוניה אשר בתחלה נבראה למען האנשים הבסרבים שבאו לפני הנדיב בבקשתם שיתן למו איזה נחלה אשר יעבדו אותה ותהיה תחת חסותו כשאר הקולוניות, אולם הבסרבים כאשר נתישבו שמה נתפרדה חבילתם ונפזרו לארבע רוחות ויברחו מהקולוני' הרבה חקרנו לדעת הסבה מדוע עשו ככה, אבל לא עלה לנו להשיג תשובה ברורה אלא מצדיקי' את הבסרבים באמרם שלא היה לאל ידם להסכים להתקנות והחוקים אשר נתנו להם מהנדיב ואלה יאמרו לא, ומי יוכל להוכיח את מיה הצדק והמשפט ובין כך הקולוניה עזובה ושוממה ורק כארבע משפחות נמצאות בה וגנן אחד אשר הוא גם המפקח על הקולוניה מצאנו שם והוא איש נכבד ויקר. מאד צר לנו לראות את הקולוניה ההיא איך עזובה היא ובניה נמשוה בעוד אשר אדמתה משובחת

---

^(*) לקנות שדה בוד ולטעת כרם וגפן עליה עד עבור חמש שנים תשא פרי.

היא על כל הקולוניות, וכפי שהגיד לנו המפקח עתידה היא לבוא תחת רשות הנדיב אשר תהיה לעצמו ולמשפחתו. אלה הן הקולוניות הסמוכות זו לזו ולא רחוקות הן מיפו; ועתה נשום נא עינינו על הקולוניה הגדולה הרחוקה מרחק רב מיתר אחיותיה ובחפיץ הבארץ לעשותה לפאריו השניה. זאת היא הקולוניה „זכרון יעקב" או „סאמארין" (בשם הראשון). הדרך מיפו „זכרונה" מלאה חתחתים ומכשולים רבים, עד שקשה מאד לאיש אירופי לעבור נסיעה כזו לדלג על הרים וגבעות, אפיקים וגיאיות משך שש עשרה שעות מבלי למצוא מקום מרגוע ומנוחה. בבואנו „זכרונה" ראינו שלא נפל אף דבר אחד ארצה מכל השבחים אשר פזרו עליה בשערים, כי באמת עולה היא ביפיה ובגדלה ובהרים אשר סביבותיה על כל הקולוניות. גם במספר תושביה עולה היא עליהן, כי יותר ממאתים משפחות נמצאים בתוכה. הבה"כ"ג מפואר הוא עד למאד וכן בית הספר, בית הפקידות והגן הנמוע שם לשוח בו. הקולוניה הזאת יקרה היא בעיני הבארץ מכל יתר הקולוניות, כי לזכר אביו הסב את שמה הראשון לשם „זכרון יעקב" ועל כל בתי הקולוניה נכתבים הכתובים מכה"ק אשר בו יזכר שם יעקב. זה יתו על דלתי ביתו הכתוב „אל תירא עבדי יעקב" וזה „זכר לדוד את כל ענותו" וכו'. על בית הכנסת נכתב „בית יעקב", על בית הספר „אהל יעקב", על היקב „יקב יעקב" (*).

(* שאלו לקולוניסט אחר על מה זה לא נכתב על פתח ביתו ג"כ שם הכתוב שבו יזכר יעקב והשיב שכבר השתמשו הקולוניסטים האחרים בכל הכתובים ולא נשאר איפא עבורו איזה כתוב, אז ענו ואמרו לו בלצון שיכתוב את שם הכתוב „כל אח עקב יעקב".

שלשים אלף פראנק מובאים זכרונה בכל ירח וירח לבית הפקידות מטעם הנדיב לחלקם ביעקב ולהפיצם בזכרון, כי כל קולוניסט יקבל מדי חרש בחדשו חוק עבור פרנסתו ואנשי ביתו, ולפי מכסת הנפשות ישוג ... שכרו. אדמתה טובה היא ג"כ לזריעה, אך זה כשנתים החלו למעת גם בתוכה כרמים וגפנים ואם שהאדמה מלאה מרשים ואבנים בכ"ז הזמורות עולות יפה ולפי דברת הקולוניסטים הנמיעות על האבנים עולות על הנמיעות האחרות בזמן ובגדולן. נפלא הוא המראה איך על סלעים מוצקים תצמחנה גפנים וזמורות אשר תשאנה בקרב הימים פרי רב. זאת היא אחת הפלאות של ארץ חמדתנו! מאד התענגנו על הבית הרב הרם והנשא אשר נקבע למען העובדים והפועלים. הבית נבנה ברוב פאר והדר, כל פועל יש לו בו מקום קבוע לנוח בו מעבודתו אף בית תבשיל מיוחד נמצא שם ועתה יבנו בית גדול ממנו פי שנים, כי קצר הראשון מהכיל את כל הפועלים והבית הזה יכיל אלפים אנשים כי מצות הנדיב חזקה עתה על פקידיו לקבל רק יהודים לעובדים ולפועלים וכל מי שיבא יקבל לעבודה מיד. הפועלים שבעי רצון המה, כי לא יעברו שמה כל היום כבשאר הקולוניות אף ההשגחה עליהם מעטה היא, לזאת כל הפועלים יחפצו רק לעבוד בזכרון. גם ה' שייך בכל פעם ופעם אשר יתמהמה באה"ק* חצי שנה או יותר ישים את משכנו רק בזכרון, כי כן מצות הנדיב. בסביבות זכרון נמצאות עוד שלש קולוניות קטנות אשר נאחזו בהן הפועלים שעבדו בזכרון שלש שנים באמונה, כי כן הבטיח להם הנדיב

(* זה הפעם השמינית אשר יבקר את אה"ק.)

לפני שנים אחדות, לכל אחדיש כברת אדמה אשר ממנה ימצא את חית ידו ושמחים המה בחלקם אשר נפל להם בלי כסף ויגיעה. ועתה יוסד באחת הקולוניות הקטנות בית חרשת המעשה לכלי זכוכית (גלאז פֶּאבריק) ע"י המעחאניק האדון דיוינהאף בעזרת הנדיב ובמצותו, אף בית רחים אשר ילך בכח הקיטור (דאמפף מיהל) נמצא בזכרון עבור הקולוניסטים שלא תעלה להם המחינה בכסף רב, אולם אם נשפוט את הקולוניה וזכרון יעקב לא למראה עינים, רק להביט ולהציץ אל פנימותיה, אזי בשורה אחרונה תעמוד לעמת יתר הקולוניות ועל השאלה: אם נרוה ממנה נחת ועדן, מוכרחים אנו להשיב בשלילה: לאו ולא, כי הקולוניסטים אינם עובדים את עבודתם באמונה ובחריצות כפים כיאות אך יבלו את ימיהם בתענוגים, משחקים בקוביא ועוסקים בהלכות „כיצד מרקדין" לפי התורה הפאריוית, כי אין לך יום שלא יקרה בזכרון חתונה, אשר או ילכו במחול אנשים ונשים*) לבושי מחלצות ובגדי פאר לפי רוח העת החדשה וכן גם כל נמוסיהם ומנהגיהם כאלו הקולוניה היתה זכרון השניה לפאריו ואף הם יגביהו עוף פאריוה; במאמרם המורגל בפיהם „דער באראן זאל לעבען" ידמו שבנה יצאו ידי חובתם ופטורים המה מלעשות את מלאכתם, יש מהקולוניסטים שהשליכו מידיהם את האת והדרבן והחויקו במסחרים אחרים; זה נהיה לבעל-עגלה וזה לבעל-מלון וכן ביתר המסחרים השלישים בעולם התהו, — מאד לא היה

---

*) פה המקום להעיר את און הח' הרכבי מיעקאטערינאסלאב כי צדק מאד במאמרו בהמליץ בענין זה וחכם עדיף מנביא נוכל לאמר עליו ודי להכימא ברמיוא.

לנו נעים לראות איך בכל בקר ובקר יתקבצו שמה הערבים מהכפרים מסביב למכור להוכרונים דברים הנצרכים להקיבה ועי' ימלאו כיסיהם דיגרון וקשימות אשר לו היו אחינו אלה עובדים נאמנים אזי היה לאל ידם למצוא כל זה מוכן ומוזמן לפניהם בלי שיעלה להם אף קשימה אחת כידוע בעולם הישוב. ובכלל מיום שהציגו אחינו את כף רגלם על ארץ ישראל והקולוניות נבראו, הביאו ברכה להערבים הן בעבודתם אשר יעבדו בכרמי אחינו, כי הערבי כפי מה שירויח יצרוך בצוררו, כי לנפשו לא יצטרך כלום ומסתפק במועט הוא יתר מכל האנשים שבעולם, והן מכה שהקולוניסטים העברים יקנו מהם צרכי אכל נפש, ויש רבים מהערבים שע"י אחינו אשר למדו מהן הלכות עבודת אדמה באר היטיב ובראותם איך יפרחו קולוניות היהודים החלו אף המה לעדור את שדותיהם אשר כמה שנים לא נורעו; כי הערבי מטבעו עצל הוא עד למאד אשר יתענג יותר אם שוכב הוא על הארץ כל היום ויביט על השמש איך תזרח ותלהט, יש מהן ששלמו עתה את חובתם המגיעה להממשלה, הכל בא להם ע"י אחינו. — זאת היא הקולוניה „זכרון יעקב" אשר יפה היא רק בחיצוניותיה אך מצבה המוסרי לא בטוב הוא; תאוחזי מה בין „הראשונים" ל„הוכרונים", ש„הראשונים" לא לבד שהלכות העבודה לא זרו להם ופועלים חרוצים המה, אלא שגם מצבם הרוחני בטוב, כי בני לימא המה אשר תורתם אומנתם, ואלה „הוכרונים" בני רומניה הם, לא הא ולא הא. אצלם אך זכות אחת מצאנו לרזן עליהם על הצרות הרבות אשר סבלו במרם זכו לחסות בצל הנדיב, נשיהם ומפם דרו בעיר חיפה הרחוקה מזכרון מהלך שש

שעות, כי לא נתן להם הרשיון לבנות בתים והמה התגלגל בין הקוצים והברקנים ברעב ומחסור, ויש מהם אשר באו לזכרון דרך כמה ימים ע"י דרכים עקלקלות, כי אז עמדה הגזירה בתקפה לחסום הדרך בעד אחינו העולים לארץ הקודש; לזאת לא יכלו לעבור דרך יפו הרחוקה רק מהלך יום אחד. ואחר כל אלה, אחר כל התלאות הרבות לא הניחו מקומם ולא נעו לארצות אחרות עד שבא הנדיב וגאלם... כאשר שמנו את פעמנו אחר ליפו עברנו דרך הקולוניה „פתח-תקה". עוד בטרם באנו להקולוניה הרגשנו את האוויר הרע הנשחת מהאדים הרעים, כי האדמה ברע היא למאד והיא ראויה להקרא „עמק-עכור" ובצדק כנוה הליצינים: „פתח-קצבה", כי זה יותר מעשר שנים אשר שם הקולוניה עליה ועוד לא פסקה מלקבל תמיכה ועד עולם לא תצא מחסות המתנדבים. החסרון הנרגש ביותר היא, אשר האדמה לא תספיק להם לפרנסתם יען אשר מעטה היא בערכה; כל קולוניסט יצטרך משנה כפי שיש לו עתה; השנית כי הקולוניסטים אשר בתוכה המה אנשים אשר רוב ימיהם בלו במסחר ומרכולת ולזאת כבדה עליהם עבודת האדמה כאבן מעמסה ולכן לא תועילנה כל התמיכות לחלצים מן המצר, כי צרור נקוב הוא... לפני שנים אחדות נכנסה ג"כ תחת כנפי הבאראן, אולם אח"כ נער את חצנו ממנה והסבה לזה לא ידענו מה היא, ומאז ועד עתה כמה פעמים היתה תחת רשות הנדיב ותחת רשות עצמה ועוד עתה מחצית הקולוניה תחת צל הנדיב היא עומדת והמחצית השניה לא אבתה לקבל את חסותו של הנדיב. ובכלל לא נשגה אם נאמר עליה: טוב שלא נבראה משנבראה. הקולוניה בכמותה

גדולה היא וכמאתים משפחות נמצאות בתוכה. הבתים אשר בה נבנו כמלונות הכפרים אשר בנוף ליטא, ויתר הדברים מתי נבנתה ומי היו המיסדים כבר נודע להקוראים למדי ע"י הספרים והעתונים, על כן נעזוב אותה ונשים פנינו אל הקולוניה „מקוה ישראל“. זאת היא הקולוניה אשר יסדוה ידי האלליאנס*) הפאריות, אשר בה נמצא בית ספר גדול ללמד לנערי ישראל עבודת האדמה וסדר הממעים ושאר הדברים הנחוצים וזה היה עיקר מטרם בהוסדה זה יותר מעשרים שנה. בראשונה פזרו עליה כסף רב, אך עתה כבר יש להם הכנסות מהיין חמשים אלף פראנק לעמת ההוצאות שמונים אלף לשנה אשר בקרב העת תשוונה יחד. וגם זאת לדעת כי היין פשוט הוא ומחירו נמוך מאד, כי הגפנים גפני ערבאים הנה. ב„מקוה ישראל“ נמצאים כששים ילדים בני מדינות שונות**) ארוחתם ומלבושם הכל ינתן להם חנם. בית ספר ללמודים שונים נמצא להם וגם בית תפלה מיוחד, ומאד התענגנו על הסדר הנכון אשר ראינו שם, וזאת מוכרחים אנחנו להודות כי בנוגע למעשי הסדרים עומדים הצרפתים במדרגה העליונה ובכלל רוינו מהקולוניה „מקוה ישראל“ נחת***). אך חסרון אחד נרגש בתוכה כי רוח היהדות לא מצאה קן לה שמה. הילדים אסור להם

---

*) ה"ה חברת כל ישראל חברים.

**) אחד מאלה הנערים מצאנו מנגב רוסיא אשר בפתע נתעוררה בו התשוקה לשום את פעמיו שמה ועל ידו הוכרחו גם הוריו לעקור את דירתם לאה"ק.

***) המנהל הראשי ה' הירש שב עתה לעירו ולביתו פאריוה, הסכה היא לפי דבריו יען שבעת קצרה מתו שני ילדיו ועל מקומו נפקר ה' נעגאר איש ספרדי אשר היה ער כה עוזר לה' הירש.

לדבר אף מלה אחת בלשון אחרת וזלת בשפת צרפת. זה הוא אחד מהחסרונות הגדולים של האלליאנס שבכל מקום אשר ידה מגעת תשתדל רק להפיץ את ידועת שפת צרפת כאלו זאת היא תעודתה. למה לנו השפה הזאת אשר כבר מבלעדינו נתפשטה עד בלי די? למה לילדים שהם כל תקותנו ועמלנו לראות מהם שיהיו אכרים עובדי אדמה במלוא מובן המלה, ילדים אשר עלי אדמת אבותינו יגדלו ללמדם לשון צרפת, הלמען אשר יוכלו אחרי כן לבלות את ימיהם בקריאת רומאנים ולהביט על רוח היהדות בעיני בוז? הזאת היא תעודתנו עתה? אנשים אכרים, אנשים פשוטים, אנשים שידעו מולדתם ודברי ימיהם צריכים לנו, אנשים שיהיו בנוס נאמנים לארץ אבותינו דרושים לנו וזאת רק ע"י השפה העבריה נוכל להמציא, אבל לא שנעשה את בנינו לצרפתים משכילים, ובוה תשנה האלליאנס מאד והוא חטא אשר לעולם לא תוכל כפרו. לא כן הנדיב, אם גם איש צרפתי הוא אבל רוח ה', רוח היהדות נוססה בו*.) ולזאת בבתי הספרים אשר בהקולוניות ראשית הלמוד היא עברית, כי בה כל הגיונו ומעיניו. אף על זאת נעיר אשר בבתי הספר הנ"ל ילמדו להנערים הרבה שפות והרבה למודים אשר הילד הקטן לא יוכל לכללם יחד במוחו ומה גם שלא נחוי כלל לבני אכרים רק שתי השפות: שפת אומתנו היא עברית ושפת מדינתנו היא ערבית. זולת החסרון אשר העירנו תוכל הקולוניה "מקוה ישראל" להתפאר ביפיה ובסדריה. ישנם

(* המטבעות "במקוה" נחרתו באותיות רומיות אבל המטבעות "בזכרון" מצד אחד אותיות עבריות ומצד השני אותיות רומיות.)

רבים מהנערים שגמרו את חוק למודם שם ועתה ימצאו את חית ידם ברוח, כי היו לגננים בקולוניות שונות אשר נוסדו עתה. — בכללן אתה מוצא תשע קולוניות, אבל בפרמן שנוכל לשום עין עליהן, אי אתה מוצא אלא שלש והן: „ראשון“ אשר בחיצונותיה ובפנימותיה יפה היא; השניה אשר ממנה תקוה נשקפה לימים הבאים היא „רחובות“, והשלישית אשר כבר אנו רואים את פריה ואת תעודתה היא „מקוה ישראל“. עוד שתי קולוניות והן: „ראש פנה“ ו„יסוד המעלה“ אשר לארץ הגליל החשבנה שלא עלה בידנו לבקר וכפי ששמענו ממקורים נאמנים הקולוניה יסוד המעלה היא האחת אשר לא תקבל תמיכה ואשר תעמוד במצב איתן, כי בניה עובדים נאמנים המה ובוזה תם את משאנו וחוננו על כל „הקולוניות“.

ה .

העיר הבנויה :

עד מתי לא תרחם את ירושלים (זכריה א')
אמר הקב"ה עלי לשלם הבערה שהבערתי אני
הצתי אש בציון שנאמר ויצת אש בציון ותאכל
יסודותיה ואני עתיד לבנותה באש שנאמר
ואני אהיה לה חומת אש סביב ולכבוד אהיה
בתוכה. (בבא קמא ס' .

„כי מי יחמול עליך ירושלים ומי ינוד לך ומי יסור
לשאול לשלום לך“ נתן החוזה בן חלקיהו בקולו בעת אשר
ירושלם חיתה עוד עיר הבירה ומטרפולין של ארץ הצבי ,

בעת אשר היתה בנויה על תלה ובני ישראל ישבו בה .
 הוי! מה נאמר ומה נדבר עתה אחרי עבור עליה כמות
 הרפתקאות וחרבנות , אחרי אלף ושמנה מאות ועשרים
 ושתיים שנה מיום שנמל מעליה זיו חמדתנו בית תפארתנו !
 איך תתעצב נפש יהודי בצעדו על אדמת ירושלים , הלא
 שער יאחזהו בראותו את שפלותה ואת עניה ומרודיה ;
 הזאת ירושלים — ישאל כל הבא בשעריה — העיר שחברה
 לה יחדו ששם עלו שבמיה? הזאת ירושלים אשר לפי דברת
 סופרי דה"י גרו בה שש מאות אלף תושבים ? הזאת ירושלים
 אשר אגדת חז"ל תספר לנו שלא אמר אדם לחברו צר לי
 המקום שאלין בירושלים אף שכל ישראל היו עולים אליה
 לרגל שלש פעמים בשנה . ומה אנו רואים עתה? רק חוצות
 צרים וקצרים, בתים נמוכים ושפלים ועניים מרודים על כל
 פסיעה ופסיעה . אם אמנם עוד היום ירושלים קדושה היא
 בעיני כל , ומכל קצויה תבל ינהרו אליה אנשים שונים וכל
 הממלכות והממשלות בנו בה מירות והיכולות למען האורחים
 הסרים שמה מארצותיהן, אולם רק לקדושה שמוה וכל ממשלה
 קבעה לה שמה מדור מיוחד במקום קדוש מיוחד; ובכלל
 נראה את ירושלים לעיר של קדושות, של גנוי - עתיקים,
 של דברים נושנים, ולכן לא תצער הלאה ועוד במקומה היא
 עומדת מבלי לזוז מעתיקותיה ולנוע הלאה כפי רוח העת. אם
 באמת אתם אישים פועלי אמת וצדק חפצים ביקרתה ודורשים
 בשלומה, רב לכם לרחף רק בקדושות עליונות, השתדלו
 להיטיבה גם בחיים ההווים, להגדילה וליפותה ולשכללה
 שתהיה כאחת ערי אירופה. השליכו מעליה את בגדיה
 הישנים, בגדי אלמנותה, והלבישוה תמורתם מחלצות אשר

תהיה תפארתה עלי ארצות אחרות. מה מאד נאמנו דברי המקונן: „בראותי כל עיר על תלה בנויה ועיר אלקים משפלת עד שאול תחתיה" אמרנו בשעה שעברנו במסענו דרך ערים רבות ועל כלן רוח החן והיופי שפוכה. „ירושלם" גם עתה לא בין הערים הקטנות תמנה, כי מספר תושביה עולה לערך ארבעים אלף אשר יותר ממחציתם המה אחינו בני ברית. מעודי דמיתי, כי מה שהספרנים יספרו בהעתונים ע"ד הירושלמים באמת יסודם ואין להרהר אחריהם, אבל שגיתי ברואה; עתה עין בעין ראיתי, כי הספרנים הגדילו על אחת שבע. הירושלמים המה ככל בני ישראל ככל מקומות מושבותיהם, אשר מכשרים המה לכל עבודה ופעולה. הירושלמים המה אנשים חרוצים ונאמנים, וכמה אשמתם אם אבותיהם התישבו במקום שאין בו עסק ומשא ומתן שבהם יוכל האיש לאכול מיגיע כפיו ולא לפשוט יד לנדבות אחרים. — תנו עבודה לאנשים האלה ותראו איך יעבדו בחריצות ידיהם, באמונה בלי עצלותם ורפיון ידים. אין לנו הצדקה לדונם לכף חובה בגלל „החלוקה", כי מלבד שהחלוקה אינה מספקת אף לדירתם, עוד „החלוקה" דבר טוב ונחוץ היתה בראשונה למען יהיה לאל ידם להתפרנס ממנה לכל הפחות מקצת שבמקצת, אבל עתה הגה התקוה משחקת לפנינו כי כאשר יתפשטו אחינו בארץ הצבי והעסק והמשא ומתן ימצאו בקרבה קן להם, אזי החלוקה כצל תחלוף, כי בניה ימאסוה ויעזבוה (אם תמצא איזה אנשים רמאים ובוזיי נפש, אשר כאלה לא יחסרו בכל מקום, עוד מפני זה אין לדין על הכלל כלו). ראיתי לתאר לפני הקוראים את הדבר הנכבד אשר מצאתי בירושלים, אשר עליו תשמח

נפש כל יהודי : איש אחד ירושלמי ור' אליעזר ליפמאן
קאמיניץ שמו, יסד עוד לפני שנים אחדות בית אש"ל
בירושלים, ביפו ובחברון, אשר בדברים קצרים נאמר שלא
נמצא בכל הארצות מלון עברי על מהרת הקודש עם כל
הסדרים הישירים הנוהגים במדינת אירופה עם כל פרטיה
ודקדוקיה, עד שכל האנגלים הנוצרים המבקרים את אה"ק
יבכרו את המלון הזה על פני כל מעונות הנוצרים הנמצאים
שם למכביר. ידענו אנשים הרבה שבגלל בית המלון הזה
אשר כל אורח ישבע ממנו רצון נשארו עוד זמן רב באה"ק
ועי'ו ישיקפו בעין טובה על ארץ ישראל בכלל ועל הישוב
בפרט, ובעבור זה זכור יהיה ה' קאמיניץ לטוב. ירושלים
תבנה ותכונן עתה, כי הרבה בתים נבנו מחדש במשך העת
אשר ישבנו שמה והרבה אדמה נקנתה לבנינים חדשים והרבה
חברות ואגודות נתיסדו לתכלית זו. ירושלים עוד רוח
היהדות מרחפת עליה, עוד היא עיר שהתורה והחכמה מצאו
קן בה; על כל פסיעה ופסיעה תראינה עינינו בתי כנסיות
ובתי ישיבות תלמוד תורה ואנשים רבים לומדים בהם וכן
על כל שעל ושעל נפגוש חברות שונות למעשי הצדקה
אשר אחת מהנה מצאה חן בעינינו מאד, היא החברה
היקרה „למען ציון" אשר רבות תשתדל לטובת ירושלים
ובפרט שעל ידה התעקר לגמרי רשת המיסיון, כי תתן רופא
ורפואות חנם אין כסף לכל דורש ומבקש והגאון ר' עזריאל
הילדעסהיימער יהיה ברוך לה' על שיסד את המפעל הגדול
הזה וברוך יהיה, כי המיסיון פרשה את כנפיה על ירושלים
בכלל ורבני ירושלים לא ימחאו בידיה; כלם עומדים מרחוק
ואיש מהם לא ישתדל לשרש את השרש הפורה רוש ולענה.

בירושלם נמצאים כעת שמונה בתי דפוסים עבריים, שני עתונים שבועיים ואחד חדשי**). בירושלם נמצאים אומנים ובעלי מלאכות רבים וכלם יהודים ומתפרנסים ברוח. הרב לעדת האשכנזים הוא הגאון המפורסם ר' שמואל סאלאנט אשר נוח הוא לבריות, כי איש עניו הוא עד למאד ומקבל את כל אדם בספ"י (אשר חזון יקר הוא אצל הרבנים) ויודע איך להתהלך את כל האנשים וכל הכתות השונות יפיקו רצון ממנו**). כעת ישתדלו העומדים בראש להשוות הכתות להגדיל את השלום בהתאחדות האשכנזים והספרדים, אם יעלה הדבר בידם או לא, ימים ידברו, כי בכלל שונאים הספרדים את האשכנזים תכלית שנאה, אשר לא נוכל לדונם ע"ז, כי האשכנזים על פי הרוב אשר התישבו בערי תוגרמה, המה אנשים בזויים ופחותים, קלי הערך ומתעסקים בעסקים נבזים ושפלים אשר חרפה יעמו בזה על אחינו בכלל ומאלה האנשים יקישו הספרדים על כל האשכנזים ועל בן ימאסו במ ויבוזם. ובין הספרדים יש עשירים מופלגים אבל כלם כאחד אנשים קמצנים המה עד למאד. ואף שכמעט כלם בין החרדים ימנו אבל מאומה לא יפעלו לטובת הלאום והעם, כי קרי רוח המה ולא ירנישו בצער אחיהם כלל. אף הרב הכולל (Grand Rabbi) של ארץ תוגרמה החכם באשי, אשר לו יד ושם גם בחצר המלכות, אשר לאל ידו לעשות הרבה לטובת האומה הישראלית, לא יעשה כלום רק יממון ידו בצלחת ברבצו על הארץ ומסכתא הפלוגית

---

* הוא "הארץ" היו"ל ע"י החכם וואלף יעבץ.
** והממשלה תרוסית כבדהו באות - הכבוד (אררען).

על ברכיו ובוה ידמה כי יצא ידי חובתו, ובכלל על ענין הישוב יביט בקר רוח. לפני שנים אחדות עלתה על לב אחינו העומדים בראש ליסד בירושלם בית לגדל רבנים ומורים כעין סימינאר אשר מהם תצא תורה ואורה לכל בני עמנו יושבי ארץ הקדם; אבל החכם באשי בשמעו זאת נפלה עליו אימתה ופחד פן יגרום לו רעה בזה, אולי יקום איש אחד גדול ממנו בחכמה וירש את כסאו ומפני זה חתר לסכל את העצה הטובה הזו ומומתו עמדה לו להפך את המחשבה. החכם באשי הוא ככל הפקידים התוגרמים אשר בלא באקשיש*) לא יעשה כלום ולא יענה לשואליו. בעת ובעונה אחת היינו את ה' תיאמקין בקונסטאנטינופול אשר אז סר אליו למען הישוב בכלל ולטובת אחינו החפצים להאחו באה"ק בפרט. אבל בפחי נפש שב מאתו, כי לא קבלהו כיאות לאיש כזה. על הרב הזה נוכל לאמר „זו תורה וזו שכרה“. לו היה איש אחר על מקומו, איש אשר ידע מה הכהונה הגדולה הזאת דורשת מאתו, איש אשר עמדת הרבנות הולמתו, אזי פעל פעולות גדולות ונמרצות לטובת הכלל ויהי שמו זוכרו ברוך בעמנו לדורות עולם, כי דבריו נשמעים בחצר המלכות, וזאת הבינו גם הצעירים הספרדים בני הדור החדש אשר יהתרו להפילו מכסאו ולהושיב איש אחר תחתיו, אשר יהיה ראוי לכל אלה, אבל ימים יאריכון עד שיקימו את מומות להם. — מקנא אנכי בכלל בהספרדים המערבים על שמדברים הם בשפת אומתנו בסגנון תלמודי בלי שום גמגום וכשפה חיה היא אצלם, כי

*) שחר ממן.

הברתם הספרדית היא הנותנת ג"כ הוד עליה*). — ועתה לא נמנע מלדבר אדות האבן החן אשר תקועה בתוכה אשר לשמה ולזכרה תאות כל נפש ואשר היא אבן השואבת (מאנגעט) למשוך כל איש ואיש לתוכה, הלא זה הוא הכותל המערבי. בבואנו ירושלימה היתה ראשית מאוינו לראות את הכותל המערבי. הלכתי עם בן-לויתי בעינים מפיקות נעם ובצעדי און צעדתי על הדרך ההיא, עד שבאתי אל הכותל וכמעט שעמדתי אצלה נשקתי אותה למו פי ועיני זרמו דמעות ומקרב לבי התפרץ כבי רב מבלי הפוגות, כבי אשר לא הסכנתי לו מעודי, כי לא רך ויחיד הנני לאבותי יחי'. לא ידעתי מאין בא עלי היגון הנורא הזה, חפצתי לקרא שתיים שלש דלתות מספר זמירות ישראל אשר היה בידי, אבל לא יכולתי, כי לשוני נדבקה לחכי, נאלמתי דומיה ורק שפתי נעות וקולי לא ישמע ולולא עוררני בן-לויתי, כי כבר בא המועד ללכת הלאה, אזי לא משתי ממקומי ימים על שנה, כי נפוגותי ונרכיתי עד מאד. הייתי כאיש נדהם ולא ידעתי נפשי. וגם בלכתי משם המה עלי לבי ורגש הבכי לא עזבני, וכל היום ההוא בראותי איזה דבר התפעלתי חיש קל ועיני ירדו דמעות ועוד היום בעת אשר אוכור תמונת הכותל המערבי התאפק כל אוכל מלבכות; האם לא נפלא הדבר? אם נתבונן בעינים פקוחות כי כותל

(* למשל מה שהאשכנזי יבטא „גוטען מאג" יאמר הספרדי „שלוס" אשר לפי הברתנו היא נשמעת כמו „שלים" או „שלים לאדון" על שאלת האשכנזי: „זויא געהט" יאמר הוא „ביצד שלים" או „ביצד שלומך" או מה שיאמר האשכנזי „גוטען שבת" או „גוטע נאכט" יאמר הספרדי „שבת שלים", או בטב תלין" וכדומה, ועל פי רוב הנגינת באות האחרונה. —

פשוט נחצב מאיזה אבנים גדולות יעיר רגשות כאלה בקרב כל איש ואיש אשר אם גם לב אבן הוא נמוח; האם לא נפלות היא שהכותל הזה עוד על מקומו הראשון עומד מבלי שנהרס על ידי הפריצים העריצים ולא התמוטט על ידי זרם הדמעות שנשפכו עליו כזרם מים כבירים? אך יד אלהים עשתה זאת! לא אכנים את ראשי אם הכותל הזה הוא שריד בית המקדש, או רק מהעזרה, או מהר הבית; אניח זאת להמפללים חוקרי קדמוניות; אנכי זאת אדע ואראה שכל איש ואיש מאיזה עם שיהיה, אם גם לבו חזק הוא מצור, בכה יבכה כילד מדי יסור שמה. — משם סרנו לחברון הרחוקה מירושלים מהלך שש שעות, אולם לא עלתה לנו כלום בנסיעתנו. הדבר האחד אשר ימשוך שמה את לב העובר היא „מערת המכפלה“. אולם האם יש לנו רשות לראותה? הערבאים הפראים אומרים שאך המה בנים נאמנים להאבות השוכנים שמה; להם נתנה הארץ, אבל לא לנו הבנים הטמאים. הערבאים הקימו עליה בית מסגד גדול ואך שבע מעלות נתן לנו רשות לרדת, וגם זה אחר נתינות באקשיש ומה אנו רואים בעמרנו על המעלות? (*). לו יש חרב בידי, כי עתה תקעתיה בלבות הערבאים העומדים שמה אצלי מרוב כעסי ורגזי איך יעיוו אנשים זנוחים בני שחץ זבובי מות להבאיש את שמן הקדוש רק לנו. העיר חברון בכלל לא מצאה חן בעינינו, כי חשך ואפלה משתמשים

(* שמעתי מספרים מאנשי חברון, כי בהיות שם לפני שנים אחדות הפרינץ האנגלי ויאבה לרדת והנה נקבצו ובאו כל הערבאים ולא נתנו ה, ומוכרת היה לצאת בכשת פנים, כי לא היה לו פירמאן מהמשלה ע"ו.

בה ועוד לפני אלפי שנים היתה עומדת במדרגה התחתונה
(ואיזה אלפים יהודים נמצאים בתוכה???) ומדת הכנסת
אורחים יקימו ביותר, אולי ירושה היא להם מאבינו אברהם
העברי אשר גר שמה?... ובוה שבנו אל מקומנו בירושלם
— סרים וזועפים.

7

יום המר.

בן-אדם כתוב לך את שם היום את
עצם היום הזה (יחזקאל כד).

אהה ליום ההוא! יום חשך ואפלה, יום צרה ומצוקה
יום מהומה ומבוכה, נורא מאד ומי יכלנו. יום עשותי את
דרכי מארץ הקדושה בצאתי מעיר החוף יפו. היום ההוא
לא ימוש מקרב לבבי כל ימי חלדי ועד עולם יהיה שמור
בתוך זכרוני. ביום השלישי בהיות הבקר לסדר, ואגרשנו מן
הארץ, יום ביאת האניה הרוסית, הלכתי לרגל איזה דבר
אל מקום לא רחוק מהחוף ואראה לתומי המון אנשים חדשים
מקרוב באו, אלה את נשיהם ובניהם ואלה בגפם ועל פניהם
ילין ענג ושמחה, כי באו בשלום אל מחוז חפצם אל המקום
אשר אליו ישאו נפשם, ואחינו העומדים שמה קדמו את
פניהם בשמחה ובברכות מאלופות על ראשיהם. הערבאים
כבר נשאו אל בתי מלוניהם את החפצים והמלחות, כפי
שהדבר נוהג מימות עולם. אח"כ כאשר בליתו את עבודתי

ובחפצי לשוב אל ביתי, ראיתי לתמהון לבני איזה ערבאים נושאים על כתפיהם משאות ומלתחות ופניהם להחוף. בתחלה דמיתו כי הם לאחינו השבים משם, אם כי עוד זמן רב להם, כי האניה תצא אחר הצהרים, אבל ישנם אנשים זרזוים המקדימים את עצמם, כן חשבתי בלבבי. בין כך ראיתי שפעת אנשים שונים המונים המונים כלם אחינו בני ברית באים לקראתנו עיפים ויגעים ועל פניהם צלמות וקול המולה גדולה שמעה אונינו. עוד כפי השאלה: מה זאת? והנה מכל העברים מכל החורין והסרקין ומכל אנפים מצדי הרחובות הקטנות והצרות הופיעו הכפתורים האדומים ויחסמו את הדרך בעד אחינו ולא נתנו למו להציג את כף רגלם הלאה, אך יסחבו אותם סחוב והשלך אל החוף מבלי שידעו אף המה למה זה ועל מה זה ואלה בעלי זרוע שלא אבו בראשונה לשמוע לקולם, קבלו אף מכות חדרי במן. אין כמו עמי לתאר לכם את המחזה האיום הזה אשר ראו עיני ברגעים אחדים לפתע פתאם, מבלי משים ומבלי שיעלה על לב אחד מאתנו, נעוינו מראות איך אנשים באים בימים נרדפים ונאחזים בידי בעלי הכפתורים האדומים אשר לא הבדילו בין אלה שבאו אך עתה מהאניה ובין אלה שנמצאו זמן מה, ואף אלה שכבר נאחזו שמה ובין אזרחי תוגרמה ימנו כלם יחדו נסחבו אל החוף ואנכי עם עוד אנשים אחדים בראותנו את המחזה הנורא הזה התחכמנו ונסוג לאחור ונעל אל בית הקאנסול הרוסי, בחשבנו כי הוא יהיה לנו למבטח עוז ושמה נמצא מנוח עד יעבור הזעם. שם בחדרים הצרים והצדדים מצאנו סתר לנו. אבל מה מאד חרדות לבשנו ופלצות כסתנו, בראותנו את בעלי

הכפתורים האדומים עם חרבותיהם הלטושות בידיהם הופיעו
לנגד עינינו ובחוקת הירד אחזו אותנו להוביל אותנו אל
החוף כשור אל טבח יובל וכמעשה אחינו הנשואים כן חפצו
לעשות אתנו. אנחנו בראותנו כי נלכדנו בפח בקשנו את
הקונסול הרוסי שירחם עלינו ויחליץ אותנו מן המצר, הלא
בבית ממשלתנו אנחנו חוסים ולא בצל תוגרמה, לזאת אין
להם הרשות במקום הזה לנגוע בנו; אף אמנם השתדל
הקונסול שירפו מאתנו. בין כך נשתק הדבר, הכפתורים
מלאכי החבלה הלכו אל מקומותיהם ואחינו המוכים ג"כ
הלכו אל מנוחתם. שוא לכם אתם הלצנים המתלוצצים על
שומרי התוגרמים שאין לאל ידם לעשות כלום. הביטו וראו
איכה ירדוף אחד כמה מאות אנשים וע"י שנים ינוסו רכבה
בלי ספק עשו את מעשיהם על צד היותר טוב והמועיל.
או אולי הצדק אתכם כי אך לעמת אחינו רכי הלבב וחלושי
הנפש מצאו עז בלבם לעשות את כל אלה, כי האם קרה
כזאת לאחת האומות, שע"י איזה אנשים פחותי ערך יהיה
הרעש כ"כ? ... אלה הן תהלוכות הממשלה שם, כי
בתחלה נתנה רשות לכל האורחים לרדת מהאניה ואח"כ
רדפה באפה אף את אלה שכבר נתישבו בארצה. עתה
הראינו לדעת מה זאת היא „הגלות" אשר שמענו וקראנו
אדותיה. אבל אל תדמה קורא נכבד, כי בזה בא הקץ
להתלאות, עוד באו אחרות תמורתן; ואתה הסכת ושמע:
כאשר ביום ההוא עלתה בידינו להרים את פעמינו לבינתנו
ולמקומנו שמחו הנוסעים עד מאד „עוד מעט ואנחנו במכוננו

הראשון נתלונן" השמיעו קול ששון איזה מהנוסעים*). והנה כאשר באנו לעיר הבירה קונסטנטינופול ושמה נחו אלה הנוסעים יום אחד ולמחרתו עשו את דרכם באניה ההולכת אדעסה, אבל הרב החובל נתן פקודה נמרצה למלחיו שאלה אשר במכתבי מסעיהם נכתבו שנוסעים המה ליפו או לאה"ק, אלה יגרשו כלה מהאניה, כי לפי דבריו אותות המחלה הנוראה נראתה באה"ק אשר באמת לא מינה ולא מקצתה, אך עלילה ותואנה בקש ומצא על אחינו. עוד הפעם שמעה אזננו קול המולה, קול יללת נשים עניות עם ילדיהן הרבים על זרועותיהן, כי לאסונן נכתב בתעודות מסען, כי נוסעות הן לאה"ק, ועוד הפעם צעקות וזעקות מאלה האומללים אשר אין בידיהן אף פרומה לפורטה באים בע"ש עם חשכה במקום זר ואין יודעים אל מי לפנות ועל מי להשען. נורא היה גם המראה הלזה! אתה הצור ישראל, אליך נשפוך את צרת לבבנו ויגון נפשנו, עד מתי נהיה ממשכים וממרטים, נאנחים ונאנקים, דחופים וסחופים, שרודים ונרודים? עד מתי נהיה לזעוה, לשמה ולשרקה, למשל ולשנינה? עד מתי נהיה חרפה לגוים וקלסמה לבל הארצות? עד מתי נהיה לסחי ולמאוס, זרוים בכל פנה, חשוכים בין כל אומה, נתונים לבשת ולכלמה? עד מתי כל זר וכל יהיר, כל רק ופוחז יעוו לעמוד נגדנו? עד מתי כל אלה? עד מתי יִמְשַׁךְ הרגע הקמץ אשר עובתנו? הוי מי יודע עד מתי!!!..

---

*) אראה בנחמה אם לא שמעתי אחד מאלה שאמר: כאשר אשוב אל ביתי אוי בראשונה אנשק את האדמה אשר עליה אשב במנוחה ולא אראה רעות כאלה.

אחרית דבר.

טוב אחרית דבר מראשית (קבלת ז').

הנני רואה בפניך קורא יקר! כי תביט על כל הדברים האלה אשר קראת בעל קלוי הערך, כי את טובת עצמך אתה דורש ומבקש, ונפשך תכסוף לדעת תכלית נסיעתי: האם יש לאל ידי להודיעך שרש דבר אדות אה"ק בכלל אשר עינינו תלויות עתה אליה וע"ד הקולונזאציה בפרט. האם אמת ויציב הוא בפי העתונים מה שריעו ויודיעו הספרנים והכתבנים (פה המקום להעיר את און המו"לים העברים שלא טוב יעשו במה שידפיסו פעם בפעם ידיעות וחדשות מאה"ק אשר לא היו ולא נבראו, למשל: פלוני הסופר הודיע בהצפירה, כי בעיר יפו יעשו מסלה למסלת הברזל של סוסים (טראמוויי). האם לא לשחוק היא זאת, בעוד אשר בעיר יפו ברבע שעה נשומט את כל העיר כלה מהחל ועד כלה, בעוד אשר חוצותיה צרים כ"כ אשר אם הערבי ילך את הגמל, אוי לא יוכל עוד שום איש לילך שם; הבעיר כזאת נצרך מסלת הברזל?) ויוציאו רק שבחים על האדן הלוי! אם אמת שתהיה לכל איש ישראלי למצוא את חית ידו מעבודת האדמה, עבודת הכרמים והגנים? מה אמר ומה אענה לך ע"ז קורא נכבד! במשעול צר, אשר אין דרך לנשות ימין ושמאל הבאתני מבלי תשובה נכונה מוצאת בפי לבשרך. קשה מאד לתת מושג נאמן מכל ארץ וביחוד מארץ ישראל אשר היא משונת מכל הארצות. בהיותנו

בהקולוניות נסינו לדבר את הקולוניסטים וחפצנו לשמוע ולדעת מהם שרש דבר אדות הקולונות ואדות הכרמים בכלל, והנה על שאלותינו לאחד: כמה גפנים יוכלו להנמץ על כל דונם ודונם, נתן לנו תשובה שנחויץ 250 גפנים, הלכנו בשאלתנו זו אל קולוניסט אחר והוא השיב שרק 200 ינמטו. כמה כסף נחויץ לכרם אשר יתן את פריו לאיזה משפחה לא גדולה? זה ענני שלשת אלפים וזה הגיד אף שני אלפים דים וזה חוה את דעתו שאך שמונת אלפים נחויץ להוציא עליה עד שתוציא את פריה, וכל אחד הראה כפי יד בקיאותו הטובה עליו כי לו הצדקה וחשבוננו מתאים עם חקי העקנומיה. „מיוצאי ירך אברהם העברי המה" אמרתי אז בלבבי בראותי שלא עלתה לי לדעת מהם אחרית דבר, כי בכל מה שתשאל את העברי לא תדע אחרית וקץ: אם זה יאמר כך, יאמר זה כך; אם הראשון יאמר הן, יאמר השני לאו, כי הסברה „איפכא מסתברא" תקועה בלב העברי מאז ומעולם. — מהקולוניות של הבאראן הנדיב כבר הראנו לדעת לפני הקורא, כי אין להוציא שום משפט על הקולונוואציה בכלל, וכן הקולוניות העומדות ברשות עצמן לא נוכל לדעת אחריתן, כי עוד לא נתנה הארץ את יבולה ועץ השדה את פריו והתאנה עוד לא חנמה את פניה. מי לנו בר סמכא יותר מהועד הפועל? ... בכ"ז יסכילו עשה בהודיעם בהעתונים כי בשלשת אלפים ר"כ די לכל איש ואיש להאחו באה"ק ופרנסתו מוכנה ומוזמנה לפניו. וכבר לקחנו דברים את ראש הועד אדות זאת והוא עננו כי אין לאל יד איש עם סך כזה להחיות את נפשו ונפשות ביתו, אם כי לעבודת האדמה אולי יספיק סך כזה! אולם האדמה

אשר רק לתבואה היא מכשרת מלבד מה שנחויץ להוציא עליה יגיעות הרבה ועמל לאין קץ, לא תספיק אחרי כל העמל והטרח הרב ללחם צר ומים לחץ, ובנוגע לנטיעת כרם או גן ופרדס לכל הפחות אחר שחקרנו הנה נחויץ בראשונה לחכות לא פחות מחמש שנים רצופות*) ואך אם יהיה לכל איש אשר יחפוץ לנטוע כרם או גן ופרדס לכל הפחות (אחר שחקרנו ודרשנו אדות זאת באר היטב). מחמשה עד ששה אלפים רו"כ, אוי כפי הנראה וכפי הנסיון המעט אשר לנו יש תקוה שאח"כ במשך העת ישאו פרי רב**). ונקוט כלל זה בידך, שבארץ ישראל להאחז מוכרח שהצרוי לא יהיה נקוב ושהאדם יוכל לסכול את כל התלאות שיעברו עליו במרם יתישב על נחלתו זמן מה עד שנהירין לו כל משפטי הארץ ודתיה וחקיה ויהיה רגיל לאקלימה החם מאד. — מה מאד הסכילו אלה האנשים שהשוו יחד אמעריקא את ארץ ישראל, ומאז ששאלת היציאה נפרצה עלי תכל והשאלה: אנה נלך „לאמעריקא" או „לפלשתינא"? ענו אחרים ואמרו: מה לנו לנוע מעבר לים האטלנטי אל ארץ אשר רוח היהדות לא תמצא קן בה, נלכה גא לארץ אבותינו, ארץ אומתנו, שם נמצא כל מה שבאמעריקא — ומה נואלו האומרים זאת! כי כרחוק מורח ממערב וצפון מים כן רחוקה ארץ ישראל מאמריקה: אמריקה היא ארץ אשר הישוב

---

*) ואלה הפרדסים שנקראים שמה באירעס אשר יצמחו אירוגים, לימונים ואפלטנים נחויץ לחכות שמנה שנים עד שיוציאו את

פריים.
**) ולרכוש כרמים ופרדסים שישאו פרי נחויץ כסף רב אשר ישא רק ארבעה למאה לשנה.

וההשכלה העמידוהו לארץ הפלאות, ארץ אשר לבך שאדמתה
שמנה היא עד למאד, עוד המסחר והמשא ומתן פרצו בה
ועומדים שם במדרגה העליונה אשר על ידם ימצאו אף
רבבות אנשים שאין בכיסם אף פרוטה אחת את חית ידם,
כפי שנודע בעולם המסחר. לא כן ארץ ישראל, לבר מה
שאדמתה שוממה היא, אשר תושביה ועובדיה הערבאים
הפראים נמשה ולבור שמוה, עוד המסחר בשפל ישב,
אם כי שגם בארץ ישראל יוכל המסחר להתרחב כבכל
ארצות התבל ואולי עוד יותר כי במבור העולם היא יושבת
ותוכל להתקשר עם כל העולם, וכבר מלתנו אמורה*), שרק
ע"י מסחר ומשא ומתן אם יאחזו בה אחינו, אם ייסדו שמה
בתי חרשת המעשה בכל ענפי המסחר, אך אז תושע הארץ
תשועה עולמית, כי הארץ רחבת ידים היא ותצלח גם למסחר
וקנין, וכבר ראינו אנשים הרבה העוסקים שם במסחר ויעשו
חיל והם ששים ושמחים בחבלם אשר נפל להם בנעימים,
אבל כאשר העשירים והנגידים עוד לא תקעו את מושבם
שמה, אין התקוה משחקת לפנינו שגם דלת העם יוכלו
למצוא בה מעמד. ארץ ישראל היא עתה בכלל רק לעשירים
ולגבירים, המה ימצאו את חית ידם ברוח מצרורות כספיהם
במה שיאחזו בכל ענף וענף וגם לאלה המסתפקים במועט
וחפצים בעבודה יוכלו ג"כ למצוא חית ידם במה שיחסו
בצל העבודה ומשכורתם 50 קאפ' לכל יום, אבל לאלה
האנשים הנמהרים שצרורותיהם נקובים וידמו כי בארץ ישראל

---

* במאמרנו "עצה ותושיה" שהרצנו לעתון "הארץ" שמה דברנו
ברחבה אדות זאת והראנו כאותות וכמופתים חותכים ע"ז.

ימצאו אוצרות זהב בחוצות העיר, לאלה מלתנו אמורה: אל
 תהינו לעלות; לכו אל ארץ הפלאות שם—אולי תמצאו את
 אשר תבקשו ומארץ הצבי תרחיקו את רגליכם, כי לא זאת
 המנוחה ולא זאת המרגוע עבורכם; וזאת תדעקורא נכבד,
 בדברים קצרים ונמרצים, אם באמת הרעיון הקרוש נמע
 בלבבך הטהור וגם כיוסך לא ריק הוא, אזי עלה תעלה שמה
 ותצליח במעשיך ובפרי ידיך, כי ארץ ישראל היא הארץ
 שנאמר עליה, „ארץ אשר לא תחסר כל בה“, ארץ אשר
 תקלוט הכל. גם המנדה בלו והלך שמשלמים בארצות
 אחרות לא תמצא קן בארץ ישראל, כי שמה פטורים המה
 התושבים ממסים וארנונות ואם אמנם שהבאקשיש שורר
 שמה בכל תוקף, אבל כבר ע"ו בקש יעקב אבינו ע"ה כנודע:
 בלי ספק מובתנו היא זאת. וכן לאומנים ובעלי מלאכות
 הארץ רחבת ידיים ושם ימצאו את חית ידם ברוח.—ארץ
 ישראל היא כמו שהמשיל אותה פלוני המליץ לכלה אשר
 תתיפה ותעדה את עדיה למען מצוא חן בעיני כל רואיה,
 לאותו איש שישנא אותה תראה לו שמאוסה ובוזיה היא אף
 בבגדיה החמודות ולהאיש אשר יאהבנה תתראה ככלה נאה
 וחמודה; כן היא ארץ ישראל אשר עליה אנו נדונים. לזאת אם
 הכלה הזאת תמצא חן בעיניך, באשר שהרעיון הנעלה מצא קן
 בלבבך עלה תעלה ותצליח בדרכיך, ובקרב העת תמצא את
 מבקשך ותשב על גחלתך במנוחה ובמרגוע ולא תהיה מרחף
 באויר על בלימה כפי שהסכנת בארץ מושבך. את בניך תוכל
 להרריך בדרך הטוב אשר תמצא חן בעיני אלקים ואדם;
 אבל זאת תדע, כי את כל אלה תרכוש לא במהירות, רק

במתנות וברעות ובנסיון ובחכמה ואז הכל תוכל וברכוה
הימים הכל תמצא. הן אלה קצות השקפתנו, ואת חקרנוה,
כן היא, ואתה שמענה ודע לך. ובנבואת החווה אשר
תנחמנו ותתן תקוה טובה לימים העתידים נסיים את ספרנו
זה „והוצאתים מן העמים וקבצתים מן הארצות והביאותים
אל אדמתם ובכל מאשרי הארץ במרעה טוב ארעה אותם
ומרעה שמן תרענה על הרי ישראל”.

* *
*

הנה קול קורא מאחרי אשמע: - בן שלמה, מה פעלת
במסעך ובמעשיך? על מי נמשת ביתך, על מי הוצאת את
קשימותיך? על כל אלה השאלות רק תשובה אחת בפי
שתספיק על כל, והיא: בארץ ישראל עשיתי, בפלשתנה
הייתי ואת ציון בעיני חיותי.

תם.

B
637.